

Nr 62

Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i lagen (1938:274) om rätt till jakt; given Stockholms slott den 10 mars 1972.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden, föreslå riksdagen att bifalla det förslag om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF ADOLF

INGEMUND BENGTTSSON

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås en komplettering av förteckningen i 18 § 1 mom. jaktlagen över djurarter som tillfaller kronan. Vidare föreslås att Kungl. Maj:t eller myndighet som Kungl. Maj:t bestämmer skall få medge undantag från jaktlagens bestämmelser om försäljning på offentlig auktion av förverkad egendom i fråga om fågelägg eller annat djurmaterial som behövs för forskningsändamål eller av annat särskilt skäl inte bör försälas på offentlig auktion. Slutligen föreslås att uppvisande av jaktkort skall ske hos polismyndigheten i stället för hos åklagarmyndigheten.

Förslag till

Lag om ändring i lagen (1938: 274) om rätt till jakt

Härigenom förordnas, att 18 § 1 mom., 30 och 32 §§ samt 36 § 2 mom. lagen (1938: 274) om rätt till jakt skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

18 §

1 mom.¹ Björn, varg, järv, lo, fjällräv, bäver, val, stork, örn, glada, brun glada, pilgrimsfalk, jaktfalk, berguv, fjälluggla eller lappuggla som dödas, fångas eller anträffas som fallvilt, tillfaller kronan oberoende av vem jakträtten tillkommer, om ej Konungen eller myndighet, som Konungen bestämmer, förordnar annat.

1 mom. Björn, varg, järv, lo, fjällräv, utter, rördrom, salskrake, bivräk, fiskgjuse, trana, skärfläcka, lunnesfågel, gråspett, vitryggig hackspett, mellanspett, kungsfiskare, biätare, blåkråka, hürfågel, sommärgylling eller djur tillhörande någon av grupperna valar, storkar, örnar, glador, falkar, kärrhökar och ugglor, utom kattuggla, som dödas, fångas eller anträffas som fallvilt, tillfaller kronan oberoende av vem jakträtten tillkommer, om ej Konungen eller myndighet, som Konungen bestämmer, förordnar annat.

30 §²

Begår någon brott som avses i 28 eller 29 § skall villebråd som han olovligt dödat, fångat eller tillägnat sig eller fallvilt som han tillvaratagit, i den mån sådant byte ej frångagits honom enligt 31 § första stycket, förklaras förverkat, om det ej är uppenbart obilligt.

I stället för villebrådet eller fallviltet kan dess värde förklaras förverkat.

Var det annat villebråd än som avses i 18 § 1 mom. och skedde jakten å annat område än i 5 § 2 mom. sägs samt med användande av tillåtet jakt- eller fångstredskap och under tid, då jakt efter sådant villebråd är tillåten, eller tillkommer fallviltet jakträttsinnchavaren, tillfaller det förverkade denne eller, i fall varom förmäles i 29 § 2 mom. första stycket, övriga delägare i allmänningen eller samfälligheten och, i fall varom sägs i samma moments andra stycke, övriga inom jaktvårdsområdet jaktberättigade personer.

Med förverkat villebråd, som avses i 18 § 1 mom. eller som dödas eller fångats medelst annat jakt- eller fångstredskap eller under annan tid än i *andra* stycket sägs, ävensom med annat än där

Med förverkat villebråd, som avses i 18 § 1 mom. eller som dödas eller fångats medelst annat jakt- eller fångstredskap eller under annan tid än i *tredje* stycket sägs, ävensom med annat än där

¹ Senaste lydelse 1967: 616.

² Senaste lydelse 1970: 192.

Nuvarande lydelse

omförmält förverkat fallvilt förfares på sätt stadgas i 36 §. Lag samma vare beträffande förverkat villebråd, som dödats eller fångats å område som sägs i 5 § 2 mom.

Föreslagen lydelse

omförmält förverkat fallvilt förfares på sätt stadgas i 36 §. Lag samma vare beträffande förverkat villebråd, som dödats eller fångats å område som sägs i 5 § 2 mom.

Vapen, ammunition, annat jaktredskap och hund som använts eller medförts som hjälpmedel vid brott som avses i 28 § eller 29 § 1 mom. få förklaras förverkade, om det är påkallat till förebyggande av brott eller eljest särskilda skäl föreligga.

I stället för hjälpmedlet kan dess värde förklaras förverkat.

32 §¹

Idkar någon, som är skyldig att erlagga jaktvårdsavgift, jakt utan att hava fullgjort vad sålunda åligger honom, straffes med dagsböter och vare dessutom pliktig att till jaktvårdsfonden utgiva den jaktvårdsavgift som undandragits fonden.

Den som underlåter att vid jakt medföra gällande jaktkort eller vägrar att på anmodan av den det vederbör framvisa detsamma, dömes till böter, högst femhundra kronor.

Visar den som blivit angiven för underlåtenhet, varom sägs i nästföregående stycke, sist under tredje dagen från det angivelsen blev honom kunnig hos åklagaren, att han vid tiden för förseelsen innehade gällande jaktkort, och giva omständigheterna vid handen, att förseelsen haft sin grund i förbiseende, vare fri från ansvar.

Visar den som blivit angiven för underlåtenhet, varom sägs i nästföregående stycke, sist under tredje dagen från det angivelsen blev honom kunnig hos *polismyndigheten*, att han vid tiden för förseelsen innehade gällande jaktkort, och giva omständigheterna vid handen, att förseelsen haft sin grund i förbiseende, vare fri från ansvar.

36 §

2 mom.² Där i beslag taget djur som avses i denna paragraf är underkastat förskämning må det, sedan syn och värdering hållits av två ojäviga män, av beslagaren försäljas på lämpligt sätt.

Annan förverkad egendom som avses i denna paragraf skall försäljas å offentlig auktion; dock att, där förverkat redskap utgöres av skjutvapen eller är sådant som icke må användas till jakt eller fångst, med detsamma skall förfaras på sätt Konungen bestämmer.

Konungen eller myndighet som Konungen bestämmer äger förordna om undantag från andra stycket i fråga om djur eller del av djur som behövs för forskningsän-

¹ Senaste lydelse 1967: 616.

² Senaste lydelse 1970: 192.

*damål eller av annat särskilt skäl
icke bör försäljas å offentlig auk-
tion.*

Denna lag träder i kraft dagen efter den, då lagen enligt därå meddelad uppgift utkommit från trycket i Svensk författningssamling.

Utdrag av protokollet över jordbruksärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet på Stockholms slott den 10 mars 1972.

Närvarande: statsministern PALME, ministern för utrikes ärendena WICKMAN, statsråden STRÄNG, JOHANSSON, HOLMQVIST, ASP-LING, NILSSON, GEIJER, ODHNOFF, MOBERG, BENGTSSON, NORLING, LÖFBERG, LIDBOM, FELDT.

Chefen för jordbruksdepartementet, statsrådet Bengtsson, anmäler efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter fråga om *ändring i jaktlagen* och anför.

I skrivelse den 7 januari 1971 till justitiedepartementet har riksåklagaren (RÅ) föreslagit vissa författningsändringar, innebärande en avlastning av en del uppgifter från åklagarväsendet. Såvitt rör jordbruksdepartementets verksamhetsområde föreslår RÅ den ändringen att uppvisande av jaktkort enligt 32 § tredje stycket lagen (1938: 274) om rätt till jakt (jaktlagen) skall ske hos polismyndigheten i stället för hos åklagaren.

Efter remiss har yttranden över framställningen i denna del avgetts av rikspolisstyrelsen, statens naturvårdsverk, Föreningen Sveriges polismästare, Svenska jägareförbundet och Jägarnas riksförbund — Landsbygdens jägare.

I skrivelser den 21 december 1971 och den 7 februari 1972 har statens naturvårdsverk föreslagit att bestämmelsen i 18 § 1 mom. jaktlagen som reglerar kronans rätt till vissa djur *dels* skall omfatta ytterligare vissa angivna sällsynta eller värdefulla djur, *dels* skall upphöra att gälla i fråga om bäver. Vidare har naturvårdsverket i skrivelse den 11 februari 1972 föreslagit att verket skall få medge undantag från bestämmelserna om försäljning av förverkad egendom på offentlig auktion i fråga om fågelägg eller annat djurmaterial, om det befinns lämpligt av vetenskapligt eller annat särskilt skäl. Över förslagen har yttranden avgetts av rikspolisstyrelsen, hovrätten för Övre Norrland, länsstyrelserna i Västernorrlands och Kalmar län, naturhistoriska riksmuseet, Svenska jägareförbundet, Jägarnas riksförbund — Landsbygdens jägare, Svenska naturskyddsföreningen och Sveriges ornitologiska förening.

Nuvarande bestämmelser

Enligt 18 § 1 mom. *jaktlagen* skall björn, varg, järv, lo, fjällräv, bäver, val, stork, örn, glada, brun glada, pilgrimsfalk, jaktfalk, berguv, fjälluggla eller lappuggla som dödas, fångas eller anträffas som fallvilt tillfalla kronan oberoende av vem som har jakträtten. Kungl. Maj:t eller myndighet som Kungl. Maj:t bestämmer kan dock förordna om undantag från denna regel. Sådant förordnande har meddelats i fråga om björn, lo och val (23 § 1 och 3 mom. *jaktstadgan* (1938: 279)). Den som olovligt tillägnar sig djur som avses i 18 § 1 mom. dömes såsom för olovlig jakt till böter eller fängelse i högst sex månader. Är brottet att anse som grovt, kan straffet bli fängelse i högst ett år (29 § 1 mom. andra stycket).

I 30 § finns bestämmelser om förverkande av olovligen åtkommet villebråd eller fallvilt och av hjälpmedel som använts vid brottet. Jakt-rättsinnehavaren m. fl. har i vissa fall rätt att ta i beslag olovligen åtkommet jaktbyte och hjälpmedel som använts vid den olovliga jakten (31 §).

Enligt 32 § tredje stycket skall den som blivit angiven för underlåtenhet att vid jakt medföra eller på anmodan uppvisa gällande jaktkort vara fri från ansvar, om han inom viss tid hos åklagaren visar att han vid tiden för förseelsen innehade gällande jaktkort och omständigheterna ger vid handen att förseelsen haft sin grund i förbiseende.

Om i beslag taget djur är underkastat förskämning, får det efter syn och värdering av två ojäviga män försäljas på lämpligt sätt av den som verkställt beslaget. Annan förverkad egendom skall försäljas på offentlig auktion. I fråga om förverkade skjutvapen och sådana redskap som inte får användas till jakt eller fångst gäller dock särskilda bestämmelser (36 § 2 mom.).

Vad som enligt bestämmelserna i 18, 29, 30, 31 och 36 §§ gäller om fågel som avses i 18 § 1 mom. avser i tillämpliga delar även olovlig tillägnelse eller förstörelse av sådan fågels ägg eller bo (37 §).

I 24 § 1 mom. *jaktstadgan* föreskrivs skyldighet för den som dödat eller fångat djur som avses i 18 § 1 mom. *jaktlagen* att genast anmäla händelsen till närmaste polismyndighet, oberoende av vem djuret tillfaller. Anträffar någon djur av ifrågavarande slag såsom fallvilt, är han skyldig anmäla förhållandet till polismyndigheten. Samma skyldighet åvilar den som anträffar sådant djur så illa skadat eller sårat eller eljest i sådan belägenhet, att det bör avlivas, och som själv inte avlivar djuret. Får markägaren kännedom om förhållande som sålunda skall anmälas, är han skyldig att förvissa sig om att anmälan skett eller själv göra anmälan. Samma skyldighet åvilar arrendator och jakträttsinnehavare. Den som försummar att göra anmälan dömes till böter, högst 500 kronor (32 § 3 mom.).

I 27 § föreskrivs att var och en som för egen eller annans räkning tar emot hela djur av inhemsk art eller skinn eller annan del av sådant djur för uppstoppning eller annan preparering är skyldig att föra förteckning över sådana varor. Bestämmelsen gäller alla djurarter oavsett jakt-tid eller fridlysning. Av förteckningen skall framgå när varan mottogs, vem som lämnat den och, om den utlämnats eller överlåtits, när och till vem det skett. Varuförteckningen och lager av varor skall hållas tillgängliga för granskning av polisman. Naturvårdsverket får meddela närmare föreskrifter om förteckning som avses i paragrafen samt om kontroll av efterlevnaden av denna. Den som bryter mot 27 § eller åsidosätter föreskrift som meddelats med stöd av samma paragraf eller inför oriktig uppgift i förteckning eller annan handling som avses där, dömes till böter, om gärningen ej är belagd med straff i brottsbalken (28 § 4 mom.).

Enligt *kungörelsen (1970: 764) om omhändertagande av kronans vil-lebråd* skall polismyndighet som tagit emot anmälan om djur som avses i 18 § 1 mom. jaktlagen låta ta hand om djuret och vidarebefordra anmälan till naturvårdsverket (1 §). Verket kan sedan i samråd med mot-tagaren bestämma att djuret eller del av djuret skall överlämnas till naturhistoriska riksmuseet, institution för forskning eller undervisning eller annan mottagare som verket bestämmer (2 §).

Riksåklagarens skrivelse och remissyttrandena

RA säger i sin skrivelse att enligt de anvisningar angående vissa frågor rörande ledningen av förundersökning i brottmål som utfärdats av *RA* och rikspolisstyrelsen gemensamt det numera ankommer på polismyndighet att leda förundersökning rörande underlåtenhet att vid jakt medföra jaktkort. Det synes med hänsyn härtill naturligt att uppvisandet av jaktkort skall ske hos polismyndigheten. Någon olägenhet för den enskilde kan detta inte innebära. Snarare torde det vara bekvämare att uppsöka polisen än åklagarmyndigheten, vilken inte alltid har sitt kontor i anslutning till polisens lokaler. *RA* föreslår därför att uppvisandet i fortsättningen skall ske hos polismyndigheten i stället för hos åklagaren.

Remissinstanserna tillstyrker *RA*:s förslag. *Rikspolisstyrelsen* föreslår att uttrycket "polismyndighet" ersätts med "polisman", eftersom det gäller rutinärenden som bör kunna handläggas av polismän i allmänhet. Används uttrycket "polismyndighet" krävs det för att dessa uppgifter skall kunna fullgöras av sådana polismän, att förevarande lagrum tas med i *kungörelsen (1964: 595) om handläggning av vissa polis chefs-uppgifter med angivande av att delegation kan ske till polisman, oberoende av grad.*

Naturvårdsverkets skrivelser och remissyttrandena

Naturvårdsverket anför att utvecklingen under senare år beträffande vissa former av olovlig och olaga jakt bl. a. aktualiserat frågan om utvidgning av tillämpningsområdet för de bestämmelser som reglerar kronans rätt till vissa djur. Vid poliskontroller hos konservatorer har anträffats stora mängder fridlysta djur, framför allt fåglar. Naturvårdsverket finner det givetvis angeläget att all brottslig jakt försvåras, men det måste anses som särskilt betydelsefullt att sådan verksamhet förhindras som riktar sig mot sällsynta djur. Verket anser att en komplettering av antalet djurarter i 18 § 1 mom. jaktlagen skulle vara ett sätt att åstadkomma ökade möjligheter för polisen att beivra sådana brott. Möjligheterna till kontroll skulle förbättras betydligt, särskilt vid konservatorsrazzior. Sedan kompletteringsfrågan aktualiserats också genom motioner i riksdagen (3LU 1970: 66) har naturvårdsverket inhämtat yttranden från naturhistoriska riksmuseet, skogshögskolan, Svenska jägareförbundet, Svenska naturskyddsföreningen och Sveriges ornitologiska förening. I yttrandena understryks enligt naturvårdsverket behovet, även från vetenskaplig synpunkt, av att den aktuella bestämmelsens giltighetsområde utvidgas. Vidare preciserar varje remissinstans de arter som den anser böra tas med vid en komplettering. Efter övervägande av vad som anförts i frågan föreslår naturvårdsverket att uppräkningslistan av djurarter i 18 § 1 mom. jaktlagen kompletteras med utter, trana, skärfläcka, aftonfalk, lärkfalk, stenfalk, tornfalk, bivråk, fiskgjuse, blå kärrhök, brun kärrhök, mindre kärrhök, stäpphök, hornuggla, hökuggla, jorduggla, pärluggla, slaguggla, sparvuggla, tornuggla, rördrom, lunnefågel, salskrake, gråspett, mellanspett, vitryggig hackspett, biätare, blåkråka, härfågel, kungsfiskare och sommargylling. Samtidigt föreslår verket att bäver utgår ur förteckningen. I förslaget har hänsyn tagits till att bestämmelsernas tillämpning inte får medföra alltför stora administrativa problem. Naturvårdsverket har därför inte ansett det lämpligt att föreslå komplettering med annan djurart än sådan som dels kan väntas bli föremål för olaga jakt på grund av rent kommersiellt värde, t. ex. som följd av artens sällsynthet, dels är särskilt intressant från vetenskaplig synpunkt. Djuren får vidare inte vara alltför svåra att artbestämma. De djur som framför allt ansetts vara av intresse är dagrovfåglar och ugglor. Båda dessa grupper är föremål för ett utpräglat samlarintresse och flera av de arter som ingår i grupperna är dessutom sällsynta eller mindre vanligt förekommande. Verket har därför föreslagit komplettering med samtliga arter dagrovfåglar, utom duvhök, sparvhök, ormråk och fjällvråk vilka är föremål för viss jakt, och med samtliga ugglor utom den vanligt förekommande kattugglan. När det gäller övriga föreslagna fågelarter kan sägas att de är mycket sällsynta och kan bli

föremål för okynnesskytte på grund av sina praktfulla färger eller sär-
egget utseende.

Beträffande bäver visar 1969 års bäverinventering att bäverstammen
efter inplantering stadigt ökat. Man räknar med att i landet finns om-
kring 7 500 bävvar med huvudsaklig koncentration till Värmland, Väs-
ternorrlands och Jämtlands län. Eftersom bävern numera får anses som
ett relativt vanligt förekommande djur, som redan är föremål för viss
licensjakt, föreslår verket att den utgår ur lagrummet. I dess ställe bör
i förteckningen föras in utter, som visar en motsatt tendens i fråga om
förekomst och blivit alltmer sällsynt.

I fråga om val och örn föreslår naturvårdsverket efter framställning
av naturhistoriska riksmuseet att lagtexten förtydligas för att förebygga
missförstånd. Det bör framgå att begreppet val omfattar valar i vidsträckt
bemärkelse, t. ex. även tumlare och delfin. Till örn bör räknas inte en-
dast medlem av släktena *Haliaetus* och *Aquila*, dvs. hos oss havsörn,
kungsörn och tillfälligt uppträdande stäppörn, kejsarörn och skrikörn
utan även medlem av släktena *Hieractus* och *Circaetus*, t. ex. hökörn,
dvärgörn och ormörn.

I skrivelsen den 11 februari 1972 anför naturvårdsverket att det under
senare år vid skilda tillfällen inträffat att personer dömts för olovlig och
olaga jakt bestående i brottsligt äggsamlade. Därvid har ibland ganska
betydande mängder ägg förklarats förverkade. Enligt 36 § 2 mom. jakt-
lagen resp. 36 § 2 mom. jaktstadgan skall då dessa ägg försäljas på
offentlig auktion. Naturvårdsverket anser att denna ordning ofta är
olämplig. Äggen som ej sällan härrör från sällsynta och värdefulla fåglar
har nämligen ett betydande intresse från vetenskaplig synpunkt. Exem-
pelvis kan nämnas deras dokumenterade värde för biocidforskningen.
Vidare är det olämpligt även med hänsyn bl. a. till brottsförebyggande
intressen att materialet säljs på offentlig auktion och därmed på nytt kan
komma ut på den allmänna marknaden. Ett auktionsförfarande torde
också verka höjande på priset för material av aktuellt slag och kan där-
med befaras locka personer som tidigare inte haft intresse för illegalt
äggsamlade att börja ägna sig åt sådan verksamhet. Naturvårdsverket
hemställer därför om en sådan ändring i jaktlagen och jaktstadgan att
myndighet som Kungl. Maj:t bestämmer, förslagsvis naturvårdsverket,
får möjlighet att, om det bedöms lämpligt av vetenskapligt eller annat
skäl, meddela undantag från nämnda bestämmelser om försäljning av
förverkad egendom på offentlig auktion. Naturvårdsverket framhåller
att undantagsmöjligheten inte bör inskränkas till att avse enbart ägg,
eftersom det kan inträffa att även annat förverkat djurmaterial visar sig
ha vetenskapligt intresse.

Naturvårdsverkets förslag har tillstyrkts av samtliga remissinstanser.
I fråga om kronans rätt till vissa djur som hör till de sällsynta arterna
har i remissyttrandena inte gjorts andra invändningar än att det uttalats

önskemål om viss ytterligare komplettering av förteckningen över kronans villebråd i 18 § 1 mom. Sålunda föreslår *länsstyrelsen i Västernorrlands län* att nötkråka tas med i förteckningen. Vidare föreslår *länsstyrelsen i Kalmar län och naturhistoriska riksmuseet* att rödspov tas med i uppräknigen. Riksmuseet uttalar vidare önskemål att samma skydd bereds snatterand, fjällgås, dubbelbeckasin, dvärgmås, svarttärna och skräntärna. Härigenom skulle riksmuseet kunna tillföras ett genom sin sällsynthet synnerligen värdefullt material samtidigt som belastningen på berörda myndigheter genom listans utvidgning sannolikt skulle bli ringa. Biätaren kan enligt riksmuseets uppfattning utgå ur förteckningen, eftersom denna fågel förekommer i Sverige blott tillfälligt. Slutligen ifrågasätter riksmuseet om man inte lämpligen kunde säkerställa kronans rätt till illegalt insamlade fågelägg genom att i 18 § 1 mom. jaktlagen omedelbart före orden "tillfaller kronan" lägga till "jämta ägg som insamlats från här nämnda fåglar".

Svenska jägareförbundet önskar få med stortrapp, småtrapp och kragtrapp i förteckningen. Däremot bör salskrake inte tas med, eftersom den är svår att skilja från andra andfåglar. Möjligheten att medge undantag från bestämmelsen om offentlig auktion bör enligt jägareförbundet begränsas till förverkade ägg av fridlyst fågel.

Svenska naturskyddsföreningen och *Sveriges ornitologiska förening* anser att kattugglan och samtliga hackspettar bör tas med i förteckningen av principiella skäl. Det föreligger eljest risk för att övervakningen av efterlevnaden av de förslagna bestämmelserna inte blir effektiv. Det torde nämligen bli svårt att fälla den till ansvar som behållit en kronan tillfallande ugglan eller hackspett, om han t. ex. påstår att han trott det vara fråga om en kattuggla resp. stor hackspett. Naturskyddsföreningen vill vidare i likhet med riksmuseet ha med snatterand, dubbelbeckasin och dvärgmås i förteckningen samt dessutom hasselmus och buskmus. Vidare föreslår naturskyddsföreningen att lydelsen av 18 § jaktlagen ändras så att även beslagtagna ägg av de i paragrafen nämnda fågelarterna tillfaller kronan.

Departementschefen

Komplettering av djurarterna i 18 § 1 mom. jaktlagen

Enligt 18 § 1 mom. jaktlagen skall björn, varg, järv, lo, fjällräv, bäver, val, stork, örn, glada, brun glada, pilgrimsfalk, jaktfalk, berguv, fjälluggla eller lappuggla som dödas, fångas eller anträffas som fallvilt tillfalla kronan oberoende av vem jakträtten tillkommer, om ej Kungl. Maj:t eller myndighet som Kungl. Maj:t bestämmer förordnar annat. Bestämmelsen som innebär en begränsning i den rätt som tillkommer jakträttsinnehavaren har sin grund i ett allmänt intresse att åt vår fauna

bevara vissa sällsynta djurarter. Man har härigenom velat förhindra att någon i vinstsyfte dödar sådana djur. Stadgandet kompletteras av bestämmelser i 24 § 1 mom. jaktstadgan om skyldighet för den som dödat eller fångat djur som avses i 18 § 1 mom. jaktlagen att genast anmäla händelsen till närmaste polismyndighet. Anmälningsskyldig är också den som anträffar sådant djur såsom fallvilt eller så illa skadat eller sårat att det bör avlivas och som själv inte avlivar djuret. Det åligger markägare, arrendator och jakträttsinnehavare som får reda på händelsen att förvissa sig om att anmälan skett eller själv göra anmälan. I kungörelsen (1970: 764) om omhändertagande av kronans villebråd har meddelats bestämmelser om omhändertagande av djur som anmälts till polismyndigheten. I sammanhanget kan även nämnas bestämmelsen i 27 § jaktstadgan om skyldighet för envar, som för egen eller annans räkning tar emot hela djur av inhemsk art eller skinn eller annan del av sådant djur för uppstoppning eller annan preparering, att föra förteckning över sådana varor och att hålla denna tillgänglig för granskning av polisman.

Naturvårdsverket anför att vid polisrazzior hos konservatorer under senare år har anträffats stora mängder fridlysta djur, framför allt fåglar. Verket anser det särskilt betydelsefullt att förhindra sådan brottslig jakt som riktar sig mot sällsynta djur. Om de i 18 § 1 mom. jaktlagen uppräknade djurarterna kompletteras med ytterligare ett antal sällsynta och värdefulla djur, förbättras enligt verket kontrollmöjligheterna och polisen får ökade möjligheter att komma till rätta med sådana brott. Det är också av stort vetenskapligt intresse att sällsynta djur tillfaller kronan, om de anträffas döda. Naturvårdsverket föreslår nu efter hörande av naturhistoriska riksmuseet, skogshögskolan, Svenska jägareförbundet, Svenska naturskyddsföreningen och Sveriges ornitologiska förening att förteckningen i 18 § 1 mom. jaktlagen kompletteras med följande fåglar, nämligen trana, skärfläcka, samtliga arter dagrovfåglar utom duvhök, sparvhök, ormråk och fjällvråk, alla ugglor utom kattuggla samt rördrom, lunnefågel, salskrake, gråspett, mellanspett, vitryggig hackspett, biätare, blåkråka, härfågel, kungsfiskare och sommargylling. Dessutom föreslår verket att bäver som numera är ett relativt vanligt förekommande djur i landet utgår ur förteckningen och ersätts av den alltmer sällsynta uttern. Samtliga remissinstanser tillstyrker förslaget. Även jag biträder förslaget och förordar att uppräknningen i 18 § 1 mom. jaktlagen får det innehåll som naturvårdsverket föreslagit. Jag tillstyrker även den redaktionella jämkning som naturhistoriska riksmuseet föreslagit för att låta det komma till klarare uttryck att alla arter av val och örn omfattas av bestämmelsen. Enligt vad jag inhämtat från riksmuseet kan en zoologiskt lämplig avgränsning ske genom användande av begreppet grupp. Detta har vitsordats av naturvårdsverket. Det synes sålunda lämpligt att lagtexten jämkas så att den avser förutom vissa uppräknade arter alla djur tillhörande någon av grupperna val, stork, trana, örn,

glada, falk, kärrhök och ugglor utom kattuggla. De ytterligare justeringar som föreslagits under remissbehandlingen är jag däremot inte beredd att tillstyrka. Jag delar härvidlag naturvårdsverkets uppfattning att ett djur som skall tas med i förteckningen bör vara, förutom sällsynt och vetenskapligt intressant, även lätt att artbestämma för allmänheten. I annat fall blir bestämmelserna administrativt alltför betungande och får inte avsedd effekt.

Omhändertagande av förverkade fågelägg m. m. för forskningsändamål

Enligt 36 § 2 mom. jaktlagen skall förverkat villebråd i allmänhet försäljas på offentlig auktion. Motsvarande gäller enligt 37 § i fråga om ägg av sådana fåglar som enligt 18 § 1 mom. tillfaller kronan. Naturvårdsverket anför att det vid skilda tillfällen under senare år inträffat att personer dömts för illegalt äggsamlade. De förverkade äggen har därvid enligt gällande bestämmelser försålts på offentlig auktion. Denna ordning anser naturvårdsverket av flera skäl vara mindre lämplig. Ofta härrör äggen från sällsynta och värdefulla fåglar och har ett betydande intresse från vetenskaplig synpunkt. Med hänsyn till intresset att förebygga brott är det vidare enligt naturvårdsverket olämpligt att materialet säljs på offentlig auktion och därvid på nytt kommer ut på den allmänna marknaden. Äggen säljs ofta till dyra priser, vilket kan befaras locka personer att börja ägna sig åt illegalt äggsamlade. Naturvårdsverket föreslår därför att verket skall få bemyndigande att medge undantag från bestämmelserna om försäljning av förverkad egendom på offentlig auktion, om det befinns lämpligt av vetenskapligt eller annat särskilt skäl. Naturvårdsverket framhåller att undantagsmöjligheten inte bör inskränkas till att avse enbart ägg, eftersom det kan inträffa att även annat förverkat djurmateriel har vetenskapligt intresse.

Förslaget tillstyrks genomgående av remissinstanserna. Även jag finner förslaget ändamålsenligt och förordar att det genomförs. Jägareförbundet har föreslagit att möjligheten att medge undantag bör begränsas till förverkade ägg av fridlyst fågel. För egen del ansluter jag mig till naturvårdsverkets uppfattning i denna fråga. Jag föreslår sålunda att Kungl. Maj:t eller myndighet som Kungl. Maj:t bestämmer får medge undantag från bestämmelserna i 36 § 2 mom. andra stycket jaktlagen om försäljning av förverkad egendom på offentlig auktion i fråga om djur eller del av djur som behövs för forskningsändamål eller av annat särskilt skäl inte bör försäljas på offentlig auktion. På grund av bestämmelsen i 37 § kommer undantagsmöjligheten att omfatta även ägg av sådana fåglar som avses i 18 § 1 mom. Om förslaget antas ämnar jag föreslå Kungl. Maj:t att motsvarande ändring görs i jaktstadgan. I stadgan kan då naturvårdsverket bemyndigas att medge sådant undantag.

Jag förordar vidare att i 30 § görs den rättelsen att hänvisningen i paragrafens fjärde stycke kommer att avse tredje i stället för andra stycket.

Uppvisande av jaktkort

Enligt 32 § tredje stycket jaktlagen skall den som blivit angiven för underlåtenhet att vid jakt medföra eller på anmodan uppvisa gällande jaktkort vara fri från ansvar, om han inom viss tid hos åklagaren visar att han vid tiden för förseelsen innehade gällande jaktkort och omständigheterna ger vid handen att förseelsen haft sin grund i förbi-seende.

RÅ föreslår att uppvisandet av jaktkort i fortsättningen skall ske hos polismyndigheten i stället för hos åklagaren. En sådan ordning ter sig enligt RÅ desto naturligare som det numera ankommer på polismyndighet att leda förundersökning om förseelse det här rör sig om. RÅ anser det också bekvämare för den enskilde att uppsöka polisen än åklagarmyndigheten. Samtliga remissinstanser tillstyrker förslaget. Även jag finner det ändamålsenligt och förordar att det genomförs. Rikspolisstyrelsen har i sitt remissyttrande förordat att uttrycket polismyndighet ersätts med polisman, eftersom det gäller rutinärenden som bör kunna handläggas av polisman i allmänhet. Efter samråd med chefen för justitiedepartementet förordar jag att begreppet polismyndighet används i lagtexten. Eventuell delegation till enskild polisman kan sedan ske i administrativ ordning.

De föreslagna lagändringarna bör träda i kraft dagen efter den, då lagen enligt därå meddelad uppgift utkommit från trycket i Svensk författningssamling.

Under återopande av det anförda hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att antaga inom jordbruksdepartementet upprättat förslag till *lag om ändring i lagen (1938: 274) om rätt till jakt.*

Med bifall till vad föredraganden sålunda med instämmande av statsrådets övriga ledamöter hemställt förordnar Hans Maj:t Konungen att till riksdagen skall avlåtas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:
Britta Gyllensten

Nr 63

Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om tillverkning av silvermynt på tio kronor; given Stockholms slott den 10 mars 1972.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden, föreslå riksdagen att bifalla det förslag om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF ADOLF

G. E. STRÄNG

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås att tiokronorsmynt — vilka är avsedda som minnes- och jubileumsmynt — skall tillverkas med en viss minsta silverhalt och silvermängd.

Förslag till

Lag om tillverkning av silvermynt på tio kronor

Härigenom förordnas som följer.

1 § Mynt med ett namnvärde av tio kronor skall tillverkas av en legering som innehåller minst 83 hundradelar silver. 100 mynt skall innehålla minst 1 500 gram silver.

2 § Om sammansättningen av mynten i övrigt samt om deras vikt och utförande förordnar Konungen.

Denna lag träder i kraft dagen efter den, då lagen enligt därå meddelad uppgift utkommit från trycket i Svensk författningssamling.

Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet på Stockholms slott den 10 mars 1972.

Närvarande: Statsministern PALME, ministern för utrikes ärendena WICKMAN, statsråden STRÄNG, JOHANSSON, HOLMQVIST, ASP-LING, NILSSON, GEIJER, ODHNOFF, MOBERG, BENGTSSON, NORLING, LÖFBERG, LIDBOM, FELDT.

Chefen för finansdepartementet, statsrådet Sträng, anmäler efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter fråga om *tillverkning av silvermynt på tio kronor* och anför.

Lagen (1970: 1028) om rikets mynt, som trädde i kraft den 1 januari 1972, innehåller bl. a. bemyndigande för Kungl. Maj:t att ensam låta tillverka och utge mynt som skall vara lagligt betalningsmedel. Enligt lagen skall mynt finnas i valörer om fem kronor, en krona, femtio öre, tjugofem öre, tio öre och fem öre. Dessutom får mynt med ett namnvärde av tio kronor finnas. Valören är, som framgår av förarbetena (prop. 1970: 190 s. 42, BaU 1970: 79, rskr 1970: 473), avsedd som minnes- och jubileumsmynt och kan tillverkas av en legering av silver.

Enligt 79 § regeringsformen får inte "någon förändring i rikets mynt till skrot eller korn, det vare sig till förhöjning eller avslag, äga rum utan riksdagens bifall; Konungens rättighet att låta slå mynt dock oförkränkt". I detta sammanhang betecknar skrot myntets bruttovikt och korn dess nettovikt i ädel metall. Bestämmelsen om Konungens rätt att slå mynt innebär att Kungl. Maj:t ensam får bestämma myntens utseende och prägel. Enligt myntlagen förordnar Kungl. Maj:t om sammansättning, vikt och utförande av mynt, i vilka silver eller guld inte ingår. Bemyndigande att bestämma om sammansättning och vikt beträffande silver- eller guldmynt har inte lämnats Kungl. Maj:t.

I skrivelse den 18 januari 1972 har mynt- och justeringsverket föreslagit att mynt med ett namnvärde av tio kronor skall tillverkas i silver. För att myntet skall få ett varaktigt attraktivt utseende anser verket att det bör framställas av en legering med hög silverhalt. Myntet bör med hänsyn härtill bestå till 83 % av silver och till 17 % av koppar. Vikten bör anges på så sätt att 100 mynt skall innehålla minst 1 500 gram silver. Enligt verkets uppfattning bör tiokronorsmynt framställas inte bara som jubileumsmynt utan i begränsad omfattning också som gåvomynt och för samlarändamål.

Tillverkning av mynt av legering av silver förekommer inte sedan år 1968, bortsett från en begränsad tillverkning år 1971 av femkronorsmynt. Som jag nyss anförde har dock vid tillkomsten av den nya myntlagen förutsatts att minnes- och jubileumsmynt av legering av silver och

valören tio kronor skall få finnas. Liksom mynt- och justeringsverket anser jag det motiverat att ett tiokronorsmynt skall kunna framställas för minnes-, jubileums- och gåvoändamål. Anledning kan bl. a. finnas att hugfästa minnet av en viss händelse eller epok eller i övrigt ge särskilt uttryck åt viss tilldragelse. Det bör därvid finnas möjlighet för Kungl. Maj:t att med stöd av redan givet bemyndigande utan tidsutdräkt förordna att sådant mynt framställs. Jag förordar därför att i särskild lag anges att tiokronorsmynt skall tillverkas med viss minsta silverhalt och silvermängd. Enligt lagen (1971: 1082) om handel med ädelmetallarbeten skall silverarbete ha en medelhalt av minst 830 tusendelar fint silver. Motsvarande bestämmelser om silverhalten bör gälla för tiokronorsmynten. Vidare bör minsta kvantiteten silver i mynten fastställas till i genomsnitt 15 gram per mynt. Med detta silverinnehåll får varje mynt en totalvikt på omkring 18 gram, vilket kan vara lämpligt med tanke på möjligheterna att ge myntet en konstnärlig utformning.

Under åberopande av det anförda hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att antaga inom finansdepartementet upprättat förslag till *lag om tillverkning av silvermynt på tio kronor*.

Med bifall till vad föredraganden sålunda med instämmande av statsrådets övriga ledamöter hemställt förordnar Hans Maj:t Konungen att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Britta Gyllensten

Nr 64

Kungl. Maj:ts proposition angående statligt stöd för tidsbegränsad fortsatt drift vid nedläggningshotade företag; given Stockholms slott den 10 mars 1972.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över inrikesärenden föreslå riksdagen att bifalla det förslag om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF ADOLF

ERIC HOLMQVIST

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås åtgärder från samhällets sida för att i vissa fall bereda erforderligt rådrum för omplacering av de anställda vid hot om nedläggning av företag eller för överväganden om fortsatt drift av nedläggningshotat företag. Stödet skall utgå i form av bidrag för tidsbegränsad drift av företag som har trätt i likvidation eller gått i konkurs. Verksamheten skall handläggas av arbetsmarknadsverket och bedrivas på försök under begränsad tid. Kostnaderna har uppskattats till 5 milj. kr. för budgetåret 1972/73, vilket beräknas möjliggöra sysselsättning av ca 1 000 personer under sex månader.

Utdrag av protokollet över inrikesärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet på Stockholms slott den 10 mars 1972.

Närvarande: Statsministern PALME, ministern för utrikes ärendena WICKMAN, statsråden STRÄNG, JOHANSSON, HOLMQVIST, ASP-LING, NILSSON, GEIJER, ODHNOFF, MOBERG, BENGTTSSON, NORLING, LÖFBERG, LIDBOM, FELDT.

Chefen för inrikesdepartementet, statsrådet Holmqvist, anmäler efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter fråga om *statligt stöd för tidsbegränsad fortsatt drift vid nedläggningshotade företag* och anför.

Inledning

De senaste årens tekniska och ekonomiska utveckling har tillsammans med den hårdnande internationella konkurrensen lett till att strukturomvandlingen i näringslivet och därmed på arbetsmarknaden har påskyndats. Detta har bl. a. medfört en omfördelning i ökad takt av resurser mellan olika branscher och regioner med åtföljande ändrade förutsättningar för sysselsättningen.

Genom den successiva utbyggnaden och differentieringen av arbetsmarknadspolitiken finns numera en rik arsenal av medel som i skilda situationer kan vara de enskilda människorna till hjälp vid nödvändiga byten av yrke eller arbetsplats i en fortgående strukturrationalisering. I vissa fall kan emellertid nuvarande arbetsmarknadspolitiska medel inte anses vara helt tillräckliga. Det gäller framför allt när särskilda åtgärder kan bedömas vara nödvändiga i syfte att hålla driften vid ett nedläggningshotat företag i gång tills frågan om företagets framtid hinner klarläggas och åtgärder eventuellt vidtas för att säkra fortsatt verksamhet vid företaget. Det kan också vara fråga om ett uppskov med nedläggningen för att ge rådrum för förmedling av nya arbeten eller insatser av annat slag för de anställda. Mot denna bakgrund har inom inrikesdepartementet upprättats en i januari 1972 dagtecknad promemoria (Ds In 1972: 2) med förslag till statligt stöd för tidsbegränsad fortsatt drift vid nedläggningshotade företag.

Efter remiss har yttranden över promemorian avgetts av kommerskollegium, efter hörande av ett antal företagareföreningar, näringsfrihetsombudsmannen (NO), arbetsmarknadsstyrelsen (AMS), länsstyrelserna

i Östergötlands, Kronobergs, Kalmar, Älvsborgs, Örebro, Gävleborgs, Jämtlands och Västernorrlands län, delegationen för de mindre och medelstora företagen, konkurslagskommittén, utredningen rörande ökad anställningstrygghet och vidgad behörighet för arbetsdomstolen, Ackordscentralen i Stockholm, Landsorganisationen i Sverige (LO), Statsföretag AB, Svenska arbetsgivareföreningen (SAF), Svenska bankföreningen, Svenska sparbanksföreningen, Svensk industriförening, Sveriges akademikers centralorganisation (SACO), Sveriges hantverks- och industriorganisation (SHIO), Sveriges industriförbund och Tjänstemännens centralorganisation (TCO).

Departementspromemorian

Medel för långsiktiga lösningar av de anställdas sysselsättning vid nedläggning eller driftinskränkning

Den första försvarslinjen vid alla omställningar på arbetsmarknaden representeras av arbetsförmedlingen. Dess primära uppgift är att hjälpa de arbetssökande att finna nytt arbete som fyller de anspråk som den sökande har rätt att ställa. Förmedlingen förfogar över en rad hjälpmedel för att underlätta sådan arbetsplacering. Genom flyttningsbidrag kan den ekonomiska bördan minskas för den som av arbetsmarknadsskäl tvingas söka sin utkomst på annan ort. Genom ersättning för resekostnader, starthjälp och i vissa fall även utrustningsbidrag kan de ekonomiska svårigheterna under den första anställningstiden avhjälpas. Bortavistelsebidrag eller hyrestillskott under en övergångstid kan kompensera de extrakostnader för bl. a. dubbla hushåll som en flyttning till annan ort ofta medför. Staten kan medverka även med inlösen av egna hem eller bostadsrättslägenheter när den sökandes tidigare bostad inte utan stor förlust kan försälas eller överlåtas på vanligt sätt.

Genom arbetsmarknadsutbildning kan arbetskraftsutbudet bringas i bättre övrensstämmelse med efterfrågan och den arbetssökande få möjlighet att söka sig till en tryggare och i övrigt bättre anställning än tidigare. Utbildning i form av omskolning och fortbildning har därför fått allt större betydelse som arbetsmarknadspolitiskt medel.

Med olika åtgärder – aktivering av ej sysselsatta, arbetsvårdsinsatser för äldre och handikappade, undanröjande av hinder för bl. a. deltidsarbete – söker samhället underlätta för skilda grupper av arbetssökande att göra sig gällande på arbetsmarknaden. Oavsett konjunkturläge kan samhället tvingas vidta åtgärder för att skapa sysselsättning. Bakgrund till detta kan vara strukturella förändringar i sysselsättningen på en ort, strävan att bereda arbete för handikappad eller eljest svårplacerad arbetskraft, ett dokumenterat allmänt behov av att stärka sysselsättningen i ett område etc. Till de selektiva åtgärder arbetsmarknadspolitiken arbetar med i sådana situationer hör offentliga arbeten av skilda slag,

(allmänna beredskapsarbeten, särskilda beredskapsarbeten, industriella beredskapsarbeten och industribeställningar). Hit får också hänföras insatser för industrilokalisering.

Anpassad eller skyddad sysselsättning för att ta tillvara den arbetsförmåga som finns hos personer med skilda handikapp har blivit en alltmer utbyggd och differentierad verksamhet inom den sektor för sysselsättningsskapande åtgärder som samhället anordnar för arbetskraft som har begränsade möjligheter att konkurrera om arbetstillfällena på den öppna marknaden. Skyddade arbeten bedrivs antingen vid s. k. skyddade verkstäder eller i form av olika utarbeten. I stor utsträckning bedrivs arbetena i kommunal eller landstingskommunal regi.

En speciell form av skyddat arbete är s. k. arkivarbeten, som anordnas vid statliga, allmännyttiga eller iccella institutioner, varvid staten f. n. betalar hela lönekostnaden. Arkivarbeten kan också anordnas av kommun, varvid visst bidrag utgår av statsmedel. Slutligen skall nämnas, att näringshjälp kan utgå till handikappad för start av egen rörelse. Till företag som i särskild ordning anställer person med nedsatt arbetsförmåga i s. k. halvskyddad sysselsättning kan bidrag också utgå liksom till sådana särskilda anordningar på arbetsplatsen som är nödvändiga för att den handikappade skall kunna utföra sitt arbete eller för att arbetsplatsen skall bli tillgänglig för denne.

Arbetsmarknadspolitiska insatser initieras inte endast när arbetslöshet hotar. Sysselsättningspolitiken och de medel den arbetar med anpassas ständigt till de växlande förhållanden som arbetsmarknaden uppvisar under påverkan av konjunkturella och strukturella förändringar. Samhällets insatser i samband med den strukturella omvandlingen inriktas inte ensidigt på att underlätta omställningen för den arbetskraft som hotas av friställning. I samband med rekonstruktioner, fusionering och sammanslagning av företagsenheter söker staten förstärka redan etablerad företagsamhet genom att ställa finansiell hjälp till förfogande för sådana företag eller företagsgrupperingar som bedöms ha långsiktiga möjligheter till lönsam verksamhet och därmed tryggad sysselsättning för de anställda. I detta sammanhang kan hänvisas till bl. a. prop. 1972: 46 som nyligen har avlämnats till riksdagen och vari föreslås statligt stöd för att underlätta strukturomvandlingen inom vissa branscher.

Nuvarande medel att få ökat rådrum för att åstadkomma långsiktiga lösningar

Varselsystemet. Sedan år 1952 har mellan arbetsmarknadens parter funnits en överenskommelse om varsel vid personalinskränkningar. Nu gällande överenskommelse mellan å ena sidan AMS och å andra sidan SAF, Sveriges industriförbund, LO och TCO tillkom år 1968. I anslutning till denna överenskommelse har liknande uppgörelser träffats mel-

lan AMS och en rad mindre arbetsgivar- och arbetstagarorganisationer. Överenskommelserna syftar till att ge rådrum för såväl de anställda som för samhället att överväga de skilda alternativ som kan finnas för att bereda de anställda ny och tryggare anställning.

Enligt överenskommelserna skall om det är fråga om uppsägning eller permittering för längre tid än två veckor varslet lämnas minst två månader innan åtgärden sätts i kraft. Gäller uppsägningarna fler än 50 anställda är varseltiden minst tre månader, och om driftsenhet med fler än 100 anställda skall läggas ned skall varslet lämnas minst fyra månader innan avvecklingen börjar.

Frågan om lagstadgad varselskyldighet har motionsvägen behandlats av riksdagen vid upprepade tillfällen. Krav på lagstadgad varseltid på två månader fördes sålunda fram i en motion till 1954 års riksdag. Även senare, senast år 1970, har frågan varit föremål för riksdagens behandling. I samtliga fall har motionerna avslagits med motiveringen att man bör fortsätta med nuvarande ordning, dvs. frivilliga överenskommelser.

En arbetsgrupp med företrädare för AMS, SAF, Sveriges industriförbund, LO och TCO har nyligen tillsatts med uppgift att ställa samman erfarenheterna av gällande överenskommelse om varsel vid driftinskränkningar och överväga behovet av eventuella ändringar.

Industribeställningar. För att förhindra friställning av anställda vid företag som har varslat om temporär driftinskränkning eller för att uppskjuta friställning vid företag som varslat om nedläggning får AMS lägga ut industribeställningar.

Den årliga ramen för dessa s. k. rådrumsbeställningar har normalt varit begränsad till 5–10 milj. kr. Vid mer betydande konjunkturavmattningar med åtföljande sysselsättningsproblem har statliga och kommunala industribeställningar tidigare lagts i större omfattning.

De internationella förpliktelser Sverige har inom EFTA begränsar möjligheterna att stödja sysselsättningen med hjälp av offentlig upphandling. På vissa områden är förpliktelserna dock mindre omfattande. I första hand gäller detta upphandling för totalförsvarets behov av varor av strategisk betydelse. Eftersom totalförsvaret svarar för en mycket betydande del av den statliga upphandlingen kan företag som producerar krigsmateriel eller andra för totalförsvaret betydelsefulla produkter och som hotas av sysselsättningsproblem i vissa fall stödjas genom statliga beställningar.

Även om sålunda offentlig upphandling i form av s. k. rådrumsbeställningar, tidigareläggning av beställningar eller sysselsättningspolitiskt betingade beställningar i andra former med hänsyn till vad som här har sagts kan få endast begränsad omfattning är verksamheten i vissa fall ett värdefullt komplement till andra stödformer inom arbetsmarknadspolitiken. Eftersom det i huvudsak är fråga endast om tidigareläggning av

inköp är kostnaderna för dessa former av stöd förhållandevis låga.

Industriella beredskapsarbeten. Sedan budgetåret 1966/67 bedrivs försöksverksamhet med s. k. industriella beredskapsarbeten. Syftet med dessa är främst att göra temporära insatser för anställda som friställs i samband med företagsnedläggningar eller andra former av omställning på arbetsmarknaden.

I regel anordnas de industriella beredskapsarbetena i lokaler som AMS hyr. I något speciellt fall har AMS bedrivit arbetena i den nedläggningshotade industrin för att därigenom förlänga avvecklingstiden.

Företagsarrende. Formen med ett statligt arrendeförhållande i syfte att uppskjuta en beslutad avveckling prövades under ca tre månader vintern 1970–1971 i fråga om två företag båda försatta i konkurs, AB Flygsfors Glasbruk och AB Målerås Glasbruk.

Ett av skälen till att staten genom AMS arrenderade de båda företagen och genom särskild administratör svarade för driften under en i avtalet mellan staten och konkursförvaltaren fixerad tid var att konkursförvaltningen med hänsyn till den ekonomiska utvecklingen i konkursboet inte kunde iaktta gällande tid för varsel om friställning av de anställda. Tillräckligt rådrum saknades därför för att genomföra nödvändiga omställningar för arbetskraften.

Vid AMS tillträde av arrendet erbjöds samtliga vid varseltilfället anställda arbetstagare sysselsättning i resp. företag. Under hela rådrumstiden fanns viss dag varje vecka särskild arbetsförmedlingsexpedition inrättad såväl i Flygsfors som i Målerås för att lämna service åt dem som sökte annan sysselsättning eller önskade komma i fråga för annan arbetsmarknadsåtgärd.

Genom samhällets engagemang skapades erforderligt tidsutrymme för sysselsättningspolitiska insatser. Genom rådrummet blev det även möjligt för konkursförvaltaren att finna köpare till företagen.

När företagen efter arrendetidens utgång övergick till resp. köpare anställdes ca 115 av de omkring 250 personer som berördes av varslen. Genom andra arbetsmarknadsåtgärder kunde den direkta arbetslösheten hållas nere. Den omfattade vid köptillfället ca 35 personer, varav flertalet var kvinnor bundna till orten.

Dagsverkskostnaden per anställd under den tid AMS drev företagen har beräknats till 66: 50 kr. Avräknas från detta belopp vad som inbetalades i källskatt för de anställda uppgick dagsverkskostnaden till 35: 25 kr. Som jämförelse kan nämnas att dagsverkskostnaden (AMS' andel) vid andra industriella beredskapsarbeten beräknas uppgå till i genomsnitt 78 kr.

Vid skogsvårdsarbeten är den genomsnittliga dagsverkskostnaden (AMS' andel) 118 kr., vid natur- och landskapsvård 103 kr. och vid arbeten inom kultur- och fornminnesvården 130 kr. Högsta dagsverkskostna-

den vid beredskapsarbete förekommer vid byggande av allmänna vägar som allmänna beredskapsarbeten. Kostnaden har uppgått till genomsnittligt ca 470 kr. Det bör dock beaktas att dessa senare dagsverkskostnader utgör den totala kostnaden utan avdrag för värdet av vad som produceras.

Överväganden och förslag

I promemorian konstateras att det rådrum som kan skapas med nuvarande arbetsmarknadspolitiska medel i allmänhet har visat sig vara tillräckligt för de omställningsproblem som kan uppkomma vid friställning av arbetskraft i samband med nedläggning av företag etc. Erfarenhetsmässigt gäller detta emellertid inte när friställningen av arbetskraft är mycket omfattande eller när företaget är lokaliserat till en mindre ort och där dominerar den lokala arbetsmarknaden. Inte heller torde det gälla när företagets finansiella ställning är så undergrävd att drastiska åtgärder är nödvändiga för att snabbt genomföra nedläggningen eller när den aviserade nedläggningen eller personalreduktionen sker vid en från konjunktursynpunkt särskilt olämplig tidpunkt. Allmänt gäller att nuvarande medel i sådana situationer kan visa sig vara otillräckliga eller i vissa fall orimligt kostsamma i förhållande till sysselsättningseffekten. Särskilt torde detta gälla vid friställning av arbetskraft i mer betydande omfattning under lågkonjunktur med svag ekonomisk aktivitet och ringa efterfrågan på arbetskraft.

En fördröjning av en beslutad avveckling är i många fall motiverad även för att möjliggöra undersökningar huruvida företaget kan rekonstrueras med eller utan statliga insatser. Visserligen erbjuder nuvarande arbetsmarknadspolitiska medel vissa möjligheter att skapa rådrum också i dessa situationer genom t. ex. industribeställningar eller industriella beredskapsarbeten. Inte sällan tar det emellertid så lång tid att påverka eller starta produktionen att åtgärderna ger effekt först efter den tidsperiod då effekten hade behövts. Nuvarande arbetsmarknadspolitiska medel kan därför i dessa speciella nedläggningssituationer bedömas vara otillräckliga för att driften vid företaget temporärt skall kunna upprätthållas i avvaktan på att de anställdas sysselsättningsproblem kan lösas eller frågan om fortsatt verksamhet vid företaget i ursprunglig eller annan omfattning kan utredas. Sådan utredning kan avse förutsättningarna för företagets rekonstruktion, försäljning alternativt fusionering eller sammanslagning med annat företag samt övergång till annan företagsform.

De två situationer då särskilda åtgärder från samhällets sida, utöver dem som f. n. står till buds, främst kan behövas för att i erforderlig omfattning uppskjuta en varslad nedläggning av ett företags hela verk-

samhet eller del därav är enligt promemorian dels då företag har trätt i likvidation eller försatts i konkurs och dels då företag har varslat om nedläggning av hela eller en del av sin verksamhet för att undvika ytterligare förluster.

I det sistnämnda fallet kan situationen vara den att företaget antingen står inför en nära förestående likvidation eller att dess ekonomi är belastad men inte hotad av den verksamhet som avses läggas ned.

Vanligtvis torde i här berörda situationer så lång tid stå till arbetsmarknadsverkets förfogande att den omställning, som beslut om nedläggning innebär för de anställda, från samhällets sida kan klaras med nuvarande arbetsmarknadspolitiska medel. Som nämnts i det föregående behövs emellertid i vissa fall – bl. a. när en varslad nedläggning är särskilt omfattande och sker på ort med ensidigt näringsliv – längre tid för att de anställdas problem skall få en tillfredsställande lösning. Särskilt viktigt är detta i situationer när en rekonstruktion av företaget framstår som ett realistiskt alternativ till nedläggning eller när andra former för fortsatt verksamhet kan övervägas.

Konkurs eller likvidation. Som huvudregel gäller enligt vad som framhålls i promemorian att det mest akuta behovet av temporära åtgärder uppstår i samband med att ett företag träder i likvidation enligt bestämmelserna i 142 § lagen (1944: 705) om aktiebolag eller försätts i konkurs.

Skälet till att avvecklingsförloppet vanligen blir mera dramatiskt vid likvidations- eller konkursförfarande än i andra fall är att vissa förutsättningar enligt aktiebolagslagen och konkurslagen skall uppfyllas. Sålunda får driften av rörelsen efter beslut om likvidation eller konkurs fortsättas endast i den utsträckning det är nödvändigt för en ändamålsenlig avveckling. Förvaltningen av företaget handhas inte längre av den tidigare företagsledningen utan av likvidatorer eller konkursförvaltare.

Eftersom samma möjligheter behövs för att skapa rådrum vare sig det är fråga om skyldighet att träda i likvidation eller konkurs behandlas i promemorian endast konkursläget, där handlingsutrymmet vid avvecklingen är starkast begränsat.

Konkursförvaltaren skall snarast efter konkursens början upprätta bo-uppteckning och en skriftlig berättelse över boets tillstånd. Visar det sig att fortsatt drift ökar skulderna och förvärrar obeståndet skall verksamheten läggas ned och konkursen avslutas så snart som möjligt. I denna situation kan konkursförvaltaren inte alltid iaktta varselöverenskommelsens tidsfrister. Konkursförvaltaren skall däremot bl. a. ta hänsyn till gällande kollektivavtal, andra avtal eller kontrakt som reglerar förhållandet mellan företaget och de anställda samt bestämmelserna i lagen (1971: 199) om anställningsskydd för vissa arbetare. Arbetstagares lönefordran i en konkurs är numera skyddad genom lagen (1970: 741) om statlig lönegaranti vid konkurs.

En snabb nedläggning av ett konkursdrabbat företag i en besvärlig konjunktursituation eller när arbetsmarknadsförhållandena eljest är ogynnsamma aktualiserar med särskild styrka ett statligt ingripande för att till de anställdas skydd skapa rådrum för en till arbetsmarknadssituationen anpassad avveckling eller för undersökningar eller överläggningar om möjligheterna till fortsatt drift vid företaget efter rekonstruktion, försäljning eller liknande. Som förut har sagts är nuvarande medel för att få till stånd ett sådant rådrum inte alltid tillräckliga. Det ytterligare medel som enligt promemorian i första hand bör övervägas för detta ändamål är t. ex. att staten under viss begränsad tid betalar företaget (konkursboet) ekonomiska bidrag som är relaterade till arbetskraftens lön enligt gällande avtal.

Om staten betalar driftbidrag under en kortare avvecklingsperiod åtar sig staten inte något formellt företagaransvar. Bedömningen av om det är möjligt att driva företaget under en sådan avvecklingstid åvilar konkursboet. Samhällets insats inskränker sig till att staten ekonomiskt stöder en till arbetsmarknadsläget bättre relaterad avveckling eller skapar rådrum för överväganden om rekonstruktion eller annan förändring av verksamhetens drift.

Inträder staten däremot som arrendator av ett företag övertar staten också formellt företagaransvaret under arrendeperioden. Det innebär bl. a. att staten tar på sig alla utgifter för rörelsens drift och tar alla inkomster av driften under arrendeperioden. Vidare åvilar det sociala ansvaret för de anställda staten som arbetsgivare under arrendetiden.

Vare sig staten genom bidrag medverkar till att fördröja avvecklingen vid ett företag eller, som i det följande berörs, undantagsvis arrenderar en i konkurs försatt rörelse bör åtgärden så långt möjligt vara så utformad att den inte rubbar konkurrensförhållandena inom den bransch där det aktuella företaget arbetar.

Ett statligt engagemang i form av ett lönerelaterat driftbidrag – och särskilt ett arrende av konkursdrabbat företag – rymmer vissa svårbedömbara ansvarsfrågor och är från strikt konkurrenssynpunkt inte invändningsfritt. Med hänsyn främst till de anställdas intressen kan emellertid starka skäl åberopas för att det allmänna i särskilda situationer ändå ingriper med åtgärder som kompletterar och förstärker andra arbetsmarknadspolitiska insatser. Ett uppskov kan vara av stort värde också för att ge ökade möjligheter till överläggningar och kontakter i avsikt att skapa ny sysselsättning på orten. Från statsfinansiell synpunkt kan det vidare vara fördelaktigare med stöd till fortsatt drift under begränsad tid än en omedelbar nedläggning. Av betydelse är dessutom att möjligheterna att få nya industrier till orten torde vara större om de anställda vid företaget inte snabbt skingras.

På grundval av vad som har sagts i det föregående föreslås att som försöksverksamhet ett driftbidrag skall kunna utgå till nedläggningshotade företag. Sådant bidrag bör kunna utgå endast till företag som är i likvidation enligt 142 § lagen (1944: 705) om aktiebolag eller i konkurs.

Bidrag föreslås kunna utgå under en begränsad tid om högst sex månader. I undantagsfall bör om särskilda skäl föreligger bidrag kunna utgå under högst tolv månader. Beslut om förlängd tid, utöver sex månader, bör fattas av Kungl. Maj:t. Bidraget bör utgå för det antal anställda vid det konkursdrabbade företaget som AMS och konkursboet kommer överens om.

Bidraget bör avvägas så att det i sig inte ökar företagets tillgångar.

Bidraget föreslås få uppgå till högst en tredjedel av den lön inkl. sociala kostnader som betalas till arbetskraften. I undantagsfall, om risk föreligger för betydande samhällsociala problem och det nedläggningshotade företaget inte kan upprätthålla sin verksamhet utan att högre bidrag utgår, föreslås möjlighet att under samma förutsättningar i övrigt tillerkänna företaget bidrag med högst 50 % av lönesumman inkl. sociala kostnader. Av praktiska skäl bör bidraget beräknas på grundval av den samlade månatliga lönesumman inkl. sociala avgifter för de anställda hos företaget vilka omfattas av överenskommelsen om bidrag. Dock bör det bidragsgrundande beloppet inte inkludera lön till enskild i den mån den överstiger ATP-grundande inkomst. För månad innebär det att högsta lönesumma för enskild som får inräknas inte får överstiga 1/12 av 7 1/2 gånger vid varje tillfälle gällande basbelopp. Bidragsbelopp som avser sociala kostnader för de anställda (ATP-avgifter, semesterersättning, m. m.) bör inte utbetalas direkt till företaget utan förvaltas över särskilt konto.

Syftet med driftbidrag är som nämnts att förmå konkursboet att driva företagets verksamhet ytterligare någon tid. Bidraget avses sålunda täcka det underskott som driften annars skulle ge. Däremot är det givetvis inte meningen att bidraget skall medverka till att den fortsatta verksamheten under stödtiden ger vinst till företagets borgenärer eller ägare. Bidragsnivån bör bestämmas med hänsyn härtill. Bidragets storlek bör omprövas varje månad allt efter som erfarenheter vinnas av driftresultatet. Då omständigheterna i det enskilda fallet gör sådant förfarande lämpligt bör bidraget lämnas på villkor att helt eller delvis kunna reaktiveras i form av lån med återbetalningsskyldighet.

Beslut om driftbidrag bör i konkurs- och likvidationssituationer under försöksverksamheten ankomma på AMS. Utbetalning och uppföljning av den verksamhet som bidrag utgår till bör handhas av länsarbetsnämnden i det län, där verksamheten bedrivs. Utbetalning av bidraget bör ske till företaget sedan länsarbetsnämnden fått bestyrkt uppgift om beloppet av utbetald lön för varje anställd för den löneperiod företaget normalt tillämpar. Avdrag för preliminär skatt görs av konkursboet för hela lönen. Med den inskränkning som angetts i det föregående bör utbetalningen kunna grundas på summan av utbetalda löner. Saknar företaget möjlighet att betala lönerna utan att ha tillgång till bidragsbeloppet bör utbetalning av bidrag kunna ske i anslutning till löneutbetalningen och i

övrigt på det sätt och under den kontroll som länsarbetsnämnden föreskriver.

Vid prövning av bidragsfrågan måste hänsyn tas till att en minsta arbetsstyrka måste finnas för att produktionen skall kunna upprätthållas och försiggå under godtagbara ekonomiska förutsättningar. Detta kan också innebära, att vissa nyckelpersoner, som med hänsyn till sina yrkeskunskaper utan större svårigheter kan beredas annan likvärdig sysselsättning på arbetsmarknaden, måste erbjudas att stanna kvar i det nedläggningshotade företaget under en övergångstid.

Det antal arbetstagare för vilkas löner bidrag skall utges bör fastställas på förhand månad för månad efter överläggning mellan arbetsmarknadsverket och företaget/konkursförvaltaren. Avsikten med en sådan åtgärd är att kravet på funktionsduglighet vid företaget med jämna mellanrum skall vägas mot möjligheterna att successivt bereda den friställningshotade arbetskraften annan sysselsättning eller bedöma möjligheterna att fortsätta driften efter rekonstruktion, försäljning e. d.

I princip bör driftbidrag inte utgå under den varseltid som gäller för företaget enligt varselöverenskommelsen år 1968. Eftersom det emellertid i en konkursituation kan uppstå konfliktförhållande mellan å ena sidan varselöverenskommelsen och å andra sidan konkurslagen bör det ankomma på AMS att avgöra från vilken tidpunkt bidrag skall utgå. Bidrag bör dock inte kunna utgå retroaktivt. I de undantagsfall då driftbidrag utgår under varseltiden bör bidraget förenas med återbetalningskyldighet.

För att driftbidrag skall få utges bör företaget vid tidpunkten för beslutet om konkurs i regel ha minst 100 anställda, inkl. företagsledning. I särskilda fall när företaget har synnerlig betydelse för arbetsmarknaden på orten bör bidrag kunna utgå också till företag med färre anställda. Bedömningen av antalet anställda bör hänföra sig till det arbetsställe som berörs. Med arbetsställe avses ett företags samtliga arbetsplatser inom samma kommun. I regel bör varje företag som ingår i en koncern härvid betraktas som ett särskilt företag. Den omständigheten att företaget ingår i en koncern bör emellertid självfallet påverka bedömningen av om bidrag skall utgå eller företaget självt skall svara för driften under hela den tid som från samhällets synpunkt behöver stå till förfogande för avveckling.

Det bör ankomma på AMS att med här angivna förutsättningar efter utredning träffa överenskommelse om såväl bidragsperioden som bidragsnivån.

Som har redovisats i det föregående har företagsarrende i ett par fall förekommit för att bereda de anställda nödvändigt rådrum vid företagsnedläggningen. Även i fortsättningen bör det i rena undantagsfall och då synnerliga skäl föreligger komma i fråga att arrendera företag. Sådant arrende bör kunna komma i fråga endast under begränsad tid

under samma förutsättningar som har föreslagits beträffande driftbidrag. Ett arrendeförhållande måste grundas på särskilt avtal mellan företagets konkursförvaltare och AMS. Avtalet skall vara godkänt av rättens ombudsman och borgenärerna i konkursen på borgenärssammanträde.

Andra nedläggningssituationer. För de fall då företag varslar om nedläggning av hela eller större delen av sin verksamhet för att undvika ytterligare förlust eller förhindra eventuell konkurs är situationen något annorlunda än i de förut berörda konkursfallen. Själva avvecklingsförloppet blir vanligen inte så forcerat som vid konkurs, eftersom företaget i allmänhet förhållandevis tidigt har en klar bild av sin situation och därför i god tid kan varsla såväl statliga som kommunala myndigheter på nedläggningsorten om sina planer eller beslut samt underrätta de anställda om dessa.

Med hänsyn härtill kan i flertalet fall de omställningsproblem som nedläggningen medför bemästras med nuvarande arbetsmarknadspolitiska medel inom ramen för gällande varseltider. Under senare år genomförda, såväl större som mindre, företagsnedläggningar på olika håll i landet bestyrker detta.

Avgörande för möjligheterna att driva en framgångsrik sysselsättningspolitik är i varje nedläggningssituation i vilken omfattning arbetsmarknadsorganen får tidigare informationer om väntade förändringar i sysselsättningen. Ju längre rådrum som kan ges desto större är möjligheterna att vidta effektiva och meningsfulla insatser till de anställdas skydd. Vikten av tidiga varsel om personalinskränkningar eller andra driftförändringar kan därför inte understrykas starkt nog. Det primära intresset i dessa fall knyter sig därför till den förbättring av varselsystemet som kan bli resultatet av pågående förhandlingar därom och till en god efterlevnad av varelseöverenskommelserna.

Försöksverksamhetens omfattning. Stöd i form av driftbidrag bör prövas som försöksverksamhet i första hand under budgetåret 1972/73. Verksamheten bör ej begränsas till viss eller vissa branscher utan i princip gälla hela tillverkningsindustrin.

Insyn. För kontroll av stödets användning är det angeläget att länsarbetsnämnden får möjlighet till obegränsad insyn i företaget så att nämnden eller den nämnden utser kan följa resultatet av verksamheten kontinuerligt och utöva erforderlig kontroll. Särskilt viktigt är detta med hänsyn till den omprövning av bidragsbeslut som förutsatts ske varje månad. Till sitt biträde i insynsverksamheten bör nämnden anlita auktoriserad revisor eller annan sakkunnig person.

Kostnader. Det är enligt promemorian inte möjligt att mera exakt beräkna omfattningen av verksamheten som dock kan bedömas komma att bli begränsad. För budgetåret 1972/73 bör medel för ändamålet få tas i anspråk från anslaget Sysselsättningsskapande åtgärder för arbetslösa, delprogrammet Allmänna beredskapsarbeten. Kostnaderna uppskattas till

5 milj. kr. vilket beräknas möjliggöra sysselsättning av ca 1 000 personer under sex månader förutsatt att det genomsnittliga bidraget kan beräknas bli ca 5 kr./tim.

Avslutande synpunkter. Avslutningsvis konstateras i promemorian att de framlagda förslagen avser en försöksverksamhet för vissa situationer, då det med hänsyn till de anställda och från samhällets synpunkter i övrigt är speciellt angeläget att få längre rådrum för åtgärder och överväganden än vad som i regel står till buds f. n. Det framhålls också att de valda lösningarna har svagheter, bl. a. däri att det allmänna tar på sig ett ansvar för de anställda som det rimligen skall ankomma på företagen att ta. Försöksverksamheten får visa om farhågor för ett försvagat företagsansvar till följd av ett genomförande av förslagen är befogade. Skulle det bli fallet, bör långsiktiga lösningar på de här aktualiserade problemen sökas med andra utgångspunkter, som befäster företagets ansvar för de anställdas situation efter beslut om nedläggning eller driftinskränkning.

Remissyttrandena

I fråga om behovet av särskilda åtgärder från samhällets sida för att uppehålla driften i nedläggningshotade företag avsluter sig remissinstanserna i allmänhet till bedömningen i promemorian att det rådrum som kan skapas med nuvarande arbetsmarknadspolitiska medel i vissa fall inte är tillräckligt för att lösa omställningsproblemen. Enligt AMS kan i regel tillräckligt rådrum erhållas genom gällande varselöverenskommelser. Behov har emellertid visat sig föreligga att i individuella fall förskjuta genomförandet av en driftinskränkning under längre tid än varselöverenskommelsernas mera generella regler. I viss utsträckning har ett sådant ytterligare rådrum kunnat erhållas efter överläggningar med företagen eller genom industribeställningar och anordnande av industriella beredskapsarbeten. Styrelsen delar dock uppfattningen att det rådrum som kan åstadkommas med nuvarande medel inte alltid är tillräckligt och att behov föreligger av ytterligare åtgärder från samhällets sida. Samma inställning har LO, som vidare betonar nödvändigheten av att även temporära sysselsättningsåtgärder bedöms i förhållande till arbetsmarknadspolitiken i dess helhet och till långsiktiga näringspolitiska och regionalpolitiska mål. Detta förutsätter att målsättningarna för olika branscher kan klargöras och specificeras. I fråga om akuta nedläggningsituationer måste syftet med sysselsättningsåtgärderna klargöras på ett tidigt stadium så att förväntningarna bland de berörda kan bli realistiska. TCO menar att nuvarande arbetsmarknadspolitiska stödåtgärder för att skapa ökat rådrum i vissa fall är otillräckliga och ofta tar så lång tid att genomföra att de ger effekt först

efter den tidsperiod då de hade behövts. Även *kommerskollegium* samt *flertalet länsstyrelser* och *företagareföreningar* framhåller vikten av att ökat rådrum kan åstadkommas i besvärliga nedläggningssituationer. Sålunda anför *länsstyrelsen i Gävleborgs län* att samhället måste skapa tillräckliga förutsättningar för att åtgärder skall kunna sättas in på ett så tidigt stadium som möjligt, när problem uppstår i ett företag. Härigenom torde i vissa fall en nedläggning kunna undvikas. *Länsstyrelsen i Västernorrlands län* finner det befogat att utöver beaktandet av de anställdas intressen se nedläggning av företag även ur andra samhälleliga aspekter. Enligt *länsstyrelsen i Kalmar län* bör förutsättningar för tryggsysselsättning vid krisdrabbade företag skapas främst genom förbättring av samråds- och informationsförfarandet mellan företag och samhälleliga organ. Länsstyrelsen erinrar i detta sammanhang om de förslag som 1968 års lokaliseringsutredning har lagt fram i syfte att möjliggöra rekonstruktion eller fördröjd avveckling av företag med hänsyn bl. a. till behovet av samordning med arbetsmarknadspolitiska och olika socialpolitiska åtgärder. *Länsstyrelsen i Örebro län* betonar att möjligheterna att få nya företag till en ort torde vara större om de anställda vid ett nedläggningshotat företag inte snabbt skingras till andra orter.

Förslaget om statligt stöd tillstyrks i sina huvuddrag eller lämnas utan erinran av flertalet remissinstanser, däribland *LO*, *TCO*, *SACO*, *AMS*, *SAF*, *Sveriges industriförbund* och *flertalet länsstyrelser*. *AMS* finner den föreslagna stödformen vara ett värdefullt komplement till olika arbetsmarknadspolitiska åtgärder och en ytterligare förstärkning av de mera direkt till arbetskraften knutna stödåtgärderna. *Utredningen rörande ökad anställningstrygghet m. m.* tillstyrker förslaget men betonar att det vore önskvärt om försöksverksamheten kunde anpassas till det system av samlade trygghetsåtgärder, som utredningen avser att föreslå i ett kommande betänkande. *Delegationen för de mindre och medelstora företagen* pekar på de möjligheter till samordning som finns med det förslag om statliga åtgärder för att påverka strukturomvandlingen inom vissa branscher som industridepartementet lade fram i början av detta år (Ds I 1971: 5).

SHIO, som är i princip tveksam inför tillfälliga stödåtgärder, anser att den nuvarande arbetsmarknadspolitiken är väl avvägd i normala konjunktursituationer. Mot bakgrund av bl. a. rådande arbetsmarknads-situation kan *SHIO* dock acceptera de riktlinjer som har föreslagits i departementspromemorian. *Länsstyrelsen i Östergötlands län* framhåller vikten av att de föreslagna bidragsreglerna tillämpas generöst. *Länsstyrelsen i Västernorrlands län* anser däremot att stödet bör lämnas med stor restriktivitet. Länsstyrelsen finner det vara av värde att bidragsgivningen föreslås bli helt skild från lokaliseringstödet, vars syfte är att ge varaktig sysselsättning.

Kommerskollegium, *Svenska bankföreningen* och *Ackordscentralen* i

Stockholm ifrågasätter om åtgärderna med hänsyn till gällande konkurslagstiftning kan få någon mera avsevärd effekt. Bankföreningen finner förslaget i övrigt svårbedömbart. Ackordscentralen ifrågasätter om det inte vore mer ändamålsenligt att utforma eventuella åtgärder som en uppgift för en strukturfond.

Svensk industriförening avstyrker förslaget i avvaktan på att problemet blivit ytterligare belyst av en mer omfattande utredning och näringslivet fått skäligen tid att behandla frågan.

Förslaget att försöksverksamheten skall avse endast företag som är i likvidation enligt 142 § lagen (1944: 705) om aktiebolag eller i konkurs lämnas utan erinran av flertalet remissinstanser. *Konkurslagskommittén* påpekar emellertid att det grundläggande syftet med konkurs är att en insolvent gäldenärs borgenärer skall, med tillämpning av förmansrättslagen, få betalt i konkursboet så långt detta räcker. Konkursförvaltaren får med rättens ombudsmans samtycke fortsätta eller återuppta gäldenärens rörelse endast i den mån det är nödvändigt för en ändamålsenlig utredning av boet. Enligt förslaget skall det formella företagaransvaret stanna på konkursboet, som då har att tillämpa konkurslagens bestämmelser. I regel torde enligt konkurslagskommittén ett fortsättande av rörelsen med stöd av driftbidrag ligga i linje med borgenärernas intressen. Det är emellertid tänkbart att konkursförvaltningen finner det mest förenligt med borgenärernas bästa att avveckla rörelsen snarast möjligt, även om arbetsmarknadspolitiska hänsyn kunde motivera fortsatt drift under en övergångstid. I en sådan intressekonflikt blir reglerna i konkurslagen vägledande. Enligt vad kommittén framhåller är konkurs inte sällan förenad med betydande värdeförstöring och från denna synpunkt en mindre lämplig avvecklingsform. Värdeförstöringen, som är till nackdel för såväl anställda som andra borgenärer, skulle kanske i många fall kunna undgå om driftbidrag kunde under vederbörlig kontroll utgå redan när företaget har inställt sina betalningar. I vart fall bör enligt kommitténs mening övervägas en ordning enligt vilken driftbidrag kan betalas ut även i samband med ackord utan konkurs. Syftet med den nya lagstiftningen om ackord har varit bl. a. att genom såväl frivilliga ackord som tvångsackord undvika en onödig värdeförstöring. I likhet med vad som har förutsatts beträffande konkurs bör emellertid även i ackordsfallet tillses att driftbidraget används för att främja det avsedda syftet med sådant bidrag och inte för att ge borgenärerna ökade möjligheter att få betalt för sina fordringar. Å andra sidan bör fortsatt drift med stöd av bidrag inte få medföra att borgenärernas eller vissa borgenärs ställning försämrats. Kommittén framhåller slutligen att, om konkursförvaltaren säger upp löpande anställningsavtal, arbetstagarna under uppsägningstiden kan få betalt med utnyttjande av den statliga lönegarantin samtidigt som driftbidrag utgår till företaget. Några olägenheter torde inte föranledas härav. Dock påpekas att driftbidragen och den statliga

lönegarantin har olika funktioner och att driftbidragen avses skola finansieras över budgeten, medan lönegarantin finansieras genom arbetsgivaravgifter.

Utredningen rörande ökad anställningstrygghet m. m. anser att det föreslagna bidraget har fått en konstruktion som kan tänkas medföra risk för att mindre nogräknade företagsledare underlåter att varsla i tid och i stället driver verksamheten till konkurs, då de räknar med att kunna avveckla sina skyldigheter mot de anställda med hjälp av statliga driftbidrag. Vidare anføres att de anställda som drabbas av nedläggning utan konkurs kan uppleva det som orättvist att motsvarande åtgärder inte ställs till förfogande för att lindra deras omställningssituation. Enligt utredningen bör detta bl. a. leda till att man under försöksverksamheten lämnar möjlighet till driftbidrag även i andra situationer än konkurs.

Liknande synpunkter anför *kommerskollegium*, *Ackordscentralen i Stockholm* och *Svenska bankföreningen*. Kommerskollegium menar att nuvarande system med konkursförvaltning vanligen inte befordrar en affärsmässig avveckling av krisdrabbade företag. Enligt Ackordscentralen skulle stödåtgärder behöva sättas in på ett tidigare stadium, nämligen i samband med betalningsinställelse som brukar vara första steget mot en rekonstruktion av företag. Svenska bankföreningen finner att bedömningen av förslaget i hög grad försvåras av att de tänkta reglerna för driftbidragen inte har konkretiserats i författningsbestämmelser.

NO instämmer i konstaterandet i promemorian att ett statligt engagemang av föreslagen art, särskilt arrende av ett konkursdrabbat företag, inte är invändningsfritt från strikt konkurrenssynpunkt och att tillämpningen därför bör utformas så att konkurrensförhållandena inom den berörda branschen inte rubbas. NO betonar att konkurrensbegränsningslagen skall främja en från allmän synpunkt önskvärd konkurrens och motverka från allmän synpunkt skadliga konkurrensbegränsningar. Detta innebär att vissa konkurrensbegränsningar måste tolereras om allmänna skäl talar härför. NO kan därför ansluta sig till uttalandet i promemorian att starka skäl, främst med hänsyn till de anställdas intressen, kan åberopas för att det allmänna i särskilda situationer, trots betänkligheter i konkurrenshänseende, ingriper med åtgärder som kompletterar och förstärker andra arbetsmarknadspolitiska insatser. I detta sammanhang erinrar NO om vad som i konkurrenshänseende gäller för de skyddade verkstäderna inom arbetsvården. Enligt av AMS utfärdade cirkulärmeddelanden får statsbidrag till dessa verkstäder inte påverka produkternas prissättning. Inte minst med tanke på att arbetsmarknadsverket skall svara för den föreslagna verksamheten utgår NO från att de principer som nu gäller för prissättning vid arbetsvårdens verkstäder kommer att tillämpas även i den här föreslagna verksamheten.

Enligt *kommerskollegium* måste en noggrann prövning föregå de

föreslagna bidragen, inte minst därför att en fortsatt drift av nedläggningshotat företag kan vidmakthålla oron på prissidan i branschen och därmed försvåra verksamheten för andra företag. *Svenska bankföreningen* anför att, så snart det över huvud taget finns några konkurrenter till ett understött företag, dessa kommer i ett ogynnsamt läge i förhållande till mottagarna av bidraget. Är motståndskraften mot konkurrensen från den understödda verksamheten låg kan denna konkurrens enligt föreningens uppfattning få mycket kännbara och kanske katastrofala följder för konkurrenterna. *Statsföretag AB* delar den uppfattning som har kommit till uttryck i promemorian att verksamheten med hänsyn till konkurrensförhållanden bör handhas med viss försiktighet. Liknande synpunkter framför *länsstyrelserna i Kronobergs, Örebro, Gävleborgs och Västernorrlands län*.

SAF och *Sveriges industriförbund* framhåller att risken för konkurrensnedsättande effekter av förslaget skulle minska om möjligheterna till förlängning av bidragstiden utöver sex månader bortföll.

Förslaget i fråga om driftbidragets konstruktion, som innebär att bidrag skall utgå med högst en tredjedel och i vissa fall högst hälften av den lön inkl. sociala kostnader som betalas till arbetskraften, lämnas i allmänhet utan erinran av remissinstanserna, däribland *LO, TCO, SACO, SHIO, NO* samt *flertalet länsstyrelser och företagareföreningar*. Enligt *AMS* finns dock starka motiv för att skapa större enhetlighet bland de till arbetskraften knutna arbetsmarknadspolitiska stödåtgärderna. Motiv finns för att ha samma bidragsregler för den föreslagna stödformen som för halvskyddad sysselsättning. I avvaktan på att erfarenheter vinnas har styrelsen dock inte något att erinra mot att förslaget i promemorian tills vidare tillämpas.

Kommerskollegium ställer sig tveksam till den föreslagna utformningen som inte torde skapa tillräckligt incitament för en konkursförvaltning att fortsätta verksamheten. Enligt kollegiets erfarenheter föregås konkursförfarande i allmänhet av en betalningsinställelse som är tillkommen för att möjligheterna att rädda företaget skall kunna prövas. Under betalningsinställelsen fortsätter driften samtidigt som inkomna order expedieras med hjälp av inneliggande lager av råvaror, halvfabrikat och färdiglager. Företagets tillgångar utnyttjas och upparbetas således maximalt under denna period. Vid konkurstillfället är följaktligen företagets resurser ofta helt uttömda samtidigt som personalens arbetslust i hög grad har minskat. Eftersom likviditeten redan tidigare är hårt ansträngd saknas i allmänhet rörelsekapital för fortsatt drift. De likviditetsproblem som således ofta, åtminstone i de små och medelstora företagen, uppstår i anslutning till konkurs synes inte kunna lösas genom det framlagda förslaget, eftersom det är svårt att i en konkurs beräkna storleken av de förluster som kan komma att uppstå vid fortsatt drift och om det föreslagna bidraget är tillräckligt för att täcka dessa. Enligt kollegiets erfaren-

het torde den sjunkande produktionen i krisdrabbade företag, i kombination med prisreduktioner som är nödvändiga för att få in medel till konkursboet, medföra förluster som betydligt överstiger driftbidraget. Som exempel nämns att det föreslagna bidraget är så konstruerat att, om lönedelen är 30%, vilket är ganska vanligt i industrin, bidraget blir endast 10 % eller i undantagsfall 15 % av omsättningen. Kollegiet framhåller vidare risken för att en konkursförvaltning kan utnyttja bidragssystemet trots att den oavsett bidrag avser att fortsätta driften. Även *Ackordscentralen i Stockholm* och *en företagareförening* ifrågasätter på liknande grunder som kommerskollegium om maximigränserna för bidraget är tillräckliga för att förslaget skall kunna få praktisk betydelse. Enligt dessa remissinstanser torde det vara mera rationellt att i stället för bidrag införa en garanti för de förluster som kan uppstå vid fortsatt drift av konkursdrabbat företag. Liknande synpunkter anför *länsstyrelsen i Jämtlands län*. *Statsföretag AB* anser att driftbidragen åtminstone under försöksperioden inte bör bindas till lönkostnaderna utan relateras till företagens totala kostnadssumma. Driftbidragets storlek bör i sådant fall avgöras från fall till fall efter samråd mellan AMS och konkursförvaltningen. Enligt *SAF* och *Sveriges industriförbund* synes det lämpligt att under en försöksverksamhet pröva även andra metoder. En lösning skulle vara att infordra anbud från i branschen verksamma företag på order eller utnyttjande av produktionskapaciteten under nedläggningsperioden.

Förslaget att det bidragsgrundande lönebeloppet inte skall inkludera lön till enskild som överstiger ATP-grundande inkomst har föranlett invändningar av *TCO*, *SACO* och *Svenska bankföreningen* som i huvudsak framhåller att medverkan från kvalificerade tjänstemän i regel är nödvändig för fortsatt rationell drift av nedläggningshotat företag. *TCO* finner också att möjligheterna till kontroll av bestämmelserna på denna punkt torde vara starkt begränsade.

Med anledning av uttalandet i promemorian att driftbidraget inte skall medverka till att den fortsatta verksamheten ger vinst till företagets borgenärer eller ägare understryker *Ackordscentralen i Stockholm* att denna förutsättning torde bli mycket svår att uppfylla, exempelvis vid ett byggföretags konkurs. *NO* betonar svårigheterna att bestämma balanspunkten för en rättvis avvägning gentemot borgenärs- och ägarintressen. *Svenska bankföreningen* anser att det i stor utsträckning måste vara ogörligt att med så korta intervaller som en månad kunna bedöma utfallet av en rörelse under avveckling. *LO* understryker att insynen och revisionen måste vara mycket effektiv för att det föreslagna stödet inte skall kunna utnyttjas otillbörligt. Driftbidraget får enligt *LO*'s mening inte leda till att företagen känner sig befriade från ansvar för de anställda eller att företagen bibringas uppfattningen att samhället härigenom övertar det ansvar som rimligen bör ankomma på företaget.

TCO säger sig dela de farhågor som antyds i promemorian för att samhället påtar sig ett ansvar för de anställda som borde åligga företagen. Om reglerna för varsel skärptes skulle behovet av statliga lönesubventioner av den föreslagna typen enligt TCO:s uppfattning bli betydligt mindre.

Enligt *konkurslagskommittén* bör återbetalning av driftbidrag genom reaktivering i form av lån med återbetalningsskyldighet göras gällande endast i den mån bidraget har medfört att konkursborgenärernas möjligheter till betalning i konkursen har ökat. *Svenska bankföreningen* framhåller att driftbidrag i form av lån sällan framstår som försvarliga med hänsyn till fordringsägarna.

LO delar uppfattningen att driftbidraget i princip inte bör kunna utgå under den varseltid som skall iaktas enligt gällande överenskommelser. Enligt *SAF* och *Sveriges industriförbund* är denna uppfattning däremot felaktig med hänsyn till förslagets syfte. Prövningen av bidragstidens längd bör i stället utgå från den tid som företaget måste hållas i drift utöver vad som avsetts vid nedläggningsbeslutet. *Utredningen rörande ökad anställningstrygghet m. m.*, som förordar att möjlighet öppnas att ge driftbidrag även i andra situationer än konkurs och likvidation, anser mot denna bakgrund att förslaget att driftbidrag inte skall utgå under varseltid bör utmönstras.

Flertalet remissinstanser reser invändningar mot förslaget att företag för att bli stödberättigat i regel skall ha minst 100 anställda samt mot utformningen av undantagsreglerna härifrån. Sålunda finner *utredningen rörande ökad anställningstrygghet m. m.* att den föreslagna gränsen är för hög och ifrågasätter om det är lämpligt med begränsningar av denna art. Liknande synpunkter anför *LO*, *AMS*, *SHIO* samt *länsstyrelserna i Älvsborgs, Kronobergs och Gävleborgs län*. Enligt *länsstyrelsen i Örebro län* bör minimistorleken sänkas till 50 anställda. *TCO* samt *länsstyrelserna i Östergötlands och Kalmar län* uttalar att de föreslagna normerna måste tillämpas generöst med hänsyn till den stora betydelse för arbetsmarknaden som även mindre företag i många fall kan ha. *Statsföretag AB* anser att huvudregeln säkert kan innebära en lämplig avvägning för större delen av landet. På små orter i glesbygd, där verksamhetens angelägenhet antagligen är störst, torde dock företag med betydligt färre anställda ha stor betydelse från social och samhällelig synpunkt. Reglerna bör därför klart ange att t. ex. inom stodområdet motsvarande gräns skall vara 50 anställda. Enligt *länsstyrelsen i Jämtlands län* bör inom stodområdet över huvud taget inte någon gräns tillämpas.

LO understryker promemorians förslag att eventuell koncern tillhörighet bör påverka bidragsprövningen.

Statsföretag AB, *TCO* m. fl. delar uppfattningen att företagsarrande bör komma i fråga endast i rena undantagsfall när synnerliga skäl föreligger. *Länsstyrelsen i Kalmar län*, som erinrar om de positiva

erfarenheter som inom länet finns av företagsarrende, förordar att större möjligheter än som har föreslagits i promemorian skapas för samhället att i arrendeform driva nedläggningshotade företag under kortare period. De komplikationer som kan föreligga bör enligt länsstyrelsens mening väga lätt mot den temporära sysselsättningseffekten.

Kommerskollegium anser att arrendering av företag kan ha vissa fördelar men samtidigt ställa sig dyrare för staten än de föreslagna bidragen. *Länsstyrelsen i Gävleborgs län* förordar att i de fall då driftbidraget är otillräckligt för att kunna uppskjuta en förestående nedläggning staten skall kunna ta initiativ till exempelvis ett arrende. *Utredningen rörande ökad anställningstrygghet m. m.* erinrar om att det byte av arbetsgivare som företagsarrende innebär medför åtskilliga problem av arbetsrättslig art. Det torde exempelvis ankomma på AMS att vid arrende teckna kollektivavtal om anställningsvillkoren med de anställdas organisationer, att söka inträde i det på den privata marknaden uppbyggda systemet för sociala förmåner samt att söka någon sorts ersättning för de regler om förhandlingar, skiljenämndsprövning, företagsnämnder m. m. som tidigare gällt i företaget genom huvudavtalen på den privata arbetsmarknaden.

SAF och *Sveriges industriförbund* tillstyrker förslaget att bidragsprövningen skall ligga hos AMS. *Svenska bankföreningen* ifrågasätter, med hänsyn till den befattning som kommerskollegium kan förutsättas få med olika former av stödåtgärder till företag, om inte kollegiet borde handha även den här föreslagna verksamheten. *Länsstyrelsen i Älvsborgs län* förutsätter att handläggningen av driftbidraget samordnas med andra former av företagsstöd. *Länsstyrelsen i Gävleborgs län* anför att, eftersom regionalekonomiska synpunkter ofta måste läggas på de olika former av stödåtgärder som kan bli aktuella, länsstyrelserna bör på det regionala planet ha ansvaret för den föreslagna bidragsverksamheten. *Länsstyrelsen i Kalmar län* förordar med samma utgångspunkter att samråd föreskrivs med länsstyrelsen.

Förslagen i promemorian beträffande försöksverksamhetens omfattning och kostnaderna för denna har inte föranlett några invändningar från remissinstanserna. NO anför att han vid bedömningen av förslaget bl.a. tagit hänsyn till åtgärdernas begränsade omfattning och försöksnatur.

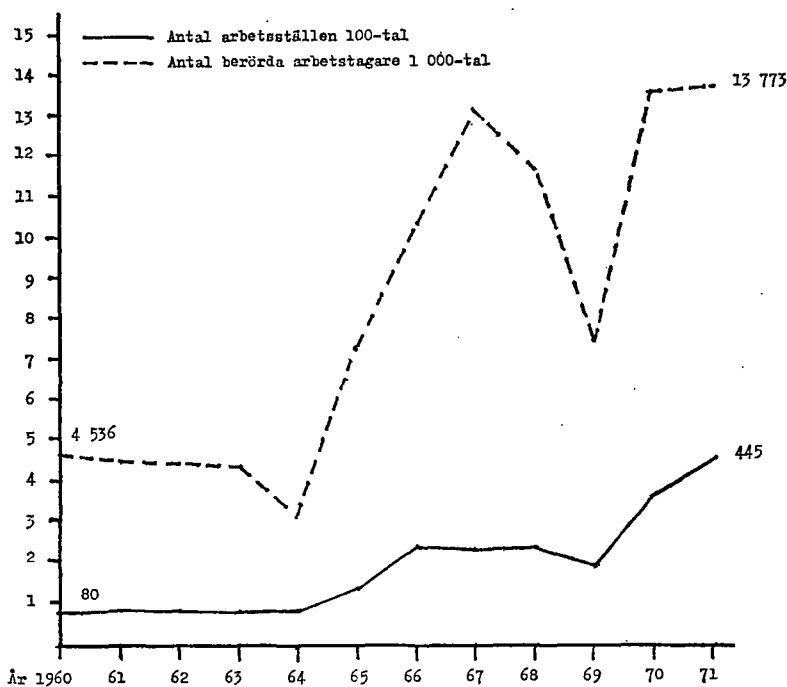
I fråga om insynen i företagen framhåller *kommerskollegium* att uppföljningen av bidragsberättigade företag är en mycket svår uppgift, som kräver stor erfarenhet och ekonomiskt kunnande. Det är därför angeläget att länsarbetsnämnderna i större utsträckning än vad som har förordats i promemorian anlitar utomstående expertis. Även LO stryker under att insynen och revisionen måste vara effektiv för att stödet inte skall kunna utnyttjas otillbörligt. Ett antal remissinsanser, däribland *Ackordscentralen i Stockholm* och *flertalet länsstyrelser*, anser att den sakkunskap som i dessa avseenden finns företrädd i företagareförening-

arna bör utnyttjas. *Åtskilliga företagareföreningar* konstaterar att föreningarna ofta är engagerade i de krisdrabbade företag som kan bli aktuella för stöd och i övrigt bistår företag genom långivning och konsultinsatser samt tjänstgör som regionala uppföljningsorgan för lokaliseringsstöd. Föreningarna bör därför vara väl lämpade att anlitas för uppföljningen av driftbidragens användning.

LO, TCO och utredningen rörande ökad anställningstrygghet m. m. uttalar att frågor om driftbidrag bör avgöras i nära samråd med de fackliga organisationerna. Vid den slutliga prövningen av förslagen bör enligt utredningen tillses att systemet med samrådsgrupper enligt gällande varslöverenskommelse får omfatta även den föreslagna verksamheten. Utredningen påpekar i detta sammanhang att turordningsfrågan och därmed sammanhängande fackliga problem måste bli beroende av överenskommelser med arbetstagarernas organisationer.

Departementschefen

Den svenska arbetsmarknaden har under efterkrigstiden präglats av omfattande omställningar i vårt näringsliv som en följd av näringslivets anpassning till den fortskridande tekniska och ekonomiska utvecklingen samt en hårdnande internationell konkurrens. Särskilt markerad har takten i omställningarna varit från mitten av 1960-talet. Ett uttryck här för är stegringen i antalet varsel om nedläggning av företag, vilken framgår av följande diagram.

Förskjutningarna i sysselsättningen mellan näringslivets olika sektorer har under senare år inneburit särskilda problem, bl. a. på grund av ökade svårigheter att finna nya anställningar för många arbetstagare, framför allt de äldre. Vidare har antalet varsel om nedläggning av förhållandevis stora företag ökat. Sådana nedläggningar ställer regelmässigt höga anspråk på arbetsförmedlingen. I synnerhet när efterfrågan på arbetskraft är ringa krävs inte bara en kvantitativ ökning av insatserna från arbetsförmedlingens sida utan också en fördjupad service till den enskilde. Förmedlingsarbetet blir tidskrävande och måste ofta kompletteras med andra arbetsmarknadspolitiska åtgärder. En förutsättning för att ett tillfredsställande resultat skall kunna nås i detta arbete är att såväl den enskilde som arbetsmarknadsorganen får tillräckligt med tid för att lösa sysselsättningsfrågan. Ett sätt att lösa frågan kan ibland vara att permitteringar helt eller delvis undviks genom att företaget efter rekonstruktion eller andra åtgärder fortsätter sin verksamhet. Också i detta fall är en väsentlig förutsättning för en lösning att tillräcklig tid står till förfogande för överväganden och förhandlingar om möjligheterna till fortsatt drift. Jag vill särskilt påpeka att staten i olika former gör insatser till förmån för sådana företag som bedöms ha långsiktiga möjligheter till lönsam verksamhet och därmed tryggad sysselsättning för de anställda. I detta sammanhang kan nämnas bl. a. det nyligen framlagda förslaget om statligt stöd för att underlätta strukturomvandlingen inom vissa branscher (prop. 1972: 46).

Vad jag nu har sagt gäller även i konjunktursituationer som präglas av allmänt hög efterfrågan på arbetskraft, främst vid permittering av ett stort antal arbetstagare samtidigt eller vid driftinskränkning eller nedläggning av företag som dominerar sysselsättningen på en mindre ort.

En framgångsrik sysselsättningspolitik i här angivna situationer förutsätter att arbetsmarknadsorganen kan få tidiga och preciserade informationer om väntade förändringar av sysselsättningen i företagen. Genom överenskommelsen mellan å ena sidan AMS och å andra sidan SAF, Sveriges Industriförbund, LO och TCO om iakttagande av vissa varsel-tider får arbetsmarknadsorganen i flertalet fall sådan information. Denna varselöverenskommelse ses f. n. över. Även inom andra delar av arbetsmarknaden finns motsvarande varselöverenskommelser.

I den mån varseltiderna enligt överenskommelserna inte ger tillräckligt rådrum för arbetsmarknadsåtgärder i samband med driftinskränkning kan rådrumstiden förlängas genom tidigareläggning av beställningar för bl. a. statliga och kommunala organ eller genom sysselsättningspolitiskt betingad offentlig upphandling. Ytterligare tidsfrist kan i vissa fall vinnas också genom anordnande av s. k. industriella beredskapsarbeten. Såväl varselöverenskommelserna som de åtgärder som jag nu har redovisat tar sikte på att förlänga rådrummet medan arbetstagaren alltjämt är kvar i sin anställning. Sedan anställningen har upphört står givetvis alla arbets-

marknadspolitiska medel till förfogande – beredskapsarbete, arkivarbete, arbetsmarknadsutbildning etc. – för att bereda arbetstagaren anställning eller för att hjälpa honom på annat sätt. Det är emellertid ett självklart mål att söka lösa frågan om fortsatt eller ny anställning utan mellankommande särskilda sysselsättningsåtgärder.

Med dessa utgångspunkter har frågan om behovet av ökat rådrum behandlats i en inom inrikesdepartementet upprättad promemoria (Ds In 1972: 2). I promemorian konstateras att det är framför allt i två nedläggningsituationer som nuvarande möjligheter att bereda rådrum synes otillräckliga. Den första är när det bedöms ändamålsenligt att söka hålla driften vid företaget i gång tills frågan om företagets framtid hinner klarläggas och åtgärder eventuellt vidtas för att åstadkomma fortsatt verksamhet vid företaget. Den andra situationen är när nedläggningen visserligen inte kan undvikas men där man behöver särskilt långt rådrum att förmedla nya anställningar för arbetstagarna eller göra insatser av annat slag för dessa, dvs. situationer av det slag som jag nämnt inledningsvis. För dessa situationer har i promemorian lagts fram förslag om statligt stöd för tidsbegränsad fortsatt drift av nedläggningshotade företag. Förslaget innebär i sina huvuddrag att staten som försöksverksamhet skall kunna utge driftbidrag till industriföretag som hotas av nedläggning på grund av att företaget har gått i konkurs eller tvingats träda i likvidation. Driftbidraget skall kunna utgå endast under begränsad tid. Det skall utgöra högst en tredjedel eller i speciella fall högst hälften av utgående lönesumma. Storleken skall bestämmas så, att bidraget inte ger vinst åt företagets borgenärer eller ägare.

Uppfattningen att nuvarande möjligheter att bereda rådrum för en allsidig bedömning av sysselsättningsmöjligheterna för anställda i nedläggningshotade företag inte är tillräckliga i vissa situationer vitsordas i allmänhet av remissinstanserna. Jag har samma bedömning. Jag ansluter mig vidare liksom det stora flertalet av remissinstanserna till förslaget i fråga om huvudlinjerna för statliga driftbidrag till företag inom tillverkningsindustrin.

Ett driftstöd av här diskuterad art är, som har framhållits i promemorian och understrukits vid remissbehandlingen, inte invändningsfritt från konkurrenssynpunkt. I likhet med bl. a. NO anser jag att hänsynen till de anställdas intressen väger så tungt att statliga stödåtgärder i begränsad omfattning måste kunna övervägas trots vissa invändningar i konkurrenshänseende. Det finns emellertid anledning att gå fram med försiktighet och under en begränsad försöksperiod reservera stödet för vissa klart definierade situationer. Erfarenheterna från försöksperioden bör läggas till grund för en omprövning av stödets användning och utformning i fortsättningen och bör kunna ge vägledning när det gäller valet av mera långsiktiga lösningar på det här aktualiserade problemet. Försöksverksamheten bör därför omfatta stöd till företag endast i nedläggnings-

situationer då särskilt långt rådrum behövs för att man skall nå den bästa lösningen i fråga om de anställdas framtida sysselsättning. Syftet skall alltså inte vara att genom ett generellt verkande stöd mera allmänt förbättra arbetsmarknadsorganens handlingsberedskap i samband med omställningar inom näringslivet. Det är bl. a. mot denna bakgrund som man skall se förslaget att driftbidraget skall utgå endast till företag som har trätt i likvidation enligt 142 § lagen (1944: 705) om aktiebolag, dvs. tvångslikvidation, eller i konkurs. Jag förordar denna begränsning av försöksverksamheten.

Som har framhållits i promemorian och också påtalats vid remissbehandlingens kan en konflikt särskilt i konkursituationen uppstå mellan å ena sidan gällande lagstiftning och borgenärernas intressen samt å andra sidan arbetsmarknadspolitiska hänsyn. Driftbidrag till ett företag i konkurs förutsätter därför att konkursförvaltaren efter samråd med AMS upprättar förkalkyler rörande verksamhetens bedrivande under viss överenskommen period, som bör vara förhållandevis kort. Därvid måste självfallet sådana frågor som personaltillgång, organisation inom företaget, prisbildning samt möjligheterna att infria garantiåtaganden etc. beaktas. Det arbetsmarknadspolitiskt betingade behovet av fortsatt bidrag för att upprätthålla driften i företaget skall prövas kontinuerligt. Det kräver löpande uppföljning av verksamheten från statens sida. Ett villkor för bidrag bör vara att staten får rätt till full insyn i företaget. Härigenom får staten möjlighet att i samråd med konkursförvaltaren efter hand justera bidraget så att det inte blir så stort att det ökar konkursboets tillgångar. Det ankommer på konkursförvaltningen att å sin sida själv pröva att verksamheten bedrivs på ett sätt som inte strider mot gällande konkurslagstiftning.

Utlämnade bidrag skall enligt promemorian helt eller delvis kunna reaktiveras i form av lån med återbetalningsskyldighet i de fall bidragsgivningen trots den kontinuerliga kontrollen leder till att konkursboets tillgångar ökar. Jag delar den uppfattning som ligger till grund för förslaget men förordar att den kommer till uttryck genom en generell föreskrift att utlämnat bidrag skall återbetalas i den mån bidraget har medfört att verksamheten har gett överskott under den tid då bidrag har utgått. I det omvända fallet, dvs. att verksamheten trots bidraget har gått med förlust, bör bidraget kunna höjas med retroaktiv verkan inom ramen för den allmänna regeln rörande bidragets storlek.

Enligt vad som föreslås i promemorian skall som jag redan har nämnt bidrag kunna utgå med belopp som motsvarar högst en tredjedel av den lön inkl. sociala kostnader som betalas till de anställda. I undantagsfall, om risk föreligger för betydande samhällsociala problem och det nedläggningshotade företaget inte kan upprätthålla verksamheten utan att högre bidrag utgår, föreslås att företaget skall kunna få bidrag med belopp som motsvarar högst hälften av lönesumman inkl. sociala kost-

nader. Jag kan godta dessa förslag, som allmänt har biträttts vid remissbehandlingen.

I den bidragsgrundande lönesumman skall enligt förslaget inte inräknas lön utöver ATP-grundande inkomst. Några remissinstanser har gjort invändningar mot denna begränsning av de bidragsgrundande lönekostnaderna och hänvisat till behovet av att kvalificerad arbetskraft och viss nyckelpersonal stannar kvar i ett nedläggningshotat företag. Enligt min mening är det nödvändigt att bestämma en generell övre gräns för den bidragsgrundande lönen i det enskilda fallet för att minska behovet av skälighetsprövning. Jag är därför inte beredd att förorda att nysnämnda begränsning slopas. I detta sammanhang vill jag erinra om att även bestämmelserna om statlig lönegaranti vid konkurs innehåller en begränsning i fråga om beräkning av betalningsgrundande lönefordran.

Jag har i likhet med de flesta remissinstanserna ingen erinran mot förslaget att bidrag skall kunna utgå i högst sex månader med möjlighet till förlängning upp till tolv månader efter prövning av Kungl. Maj:t. Riskerna för otillbörlig konkurrens bör särskilt uppmärksammas vid Kungl. Maj:ts prövning av frågan om förlängd bidragstid. Dessutom bör genom föreskrifter och på annat sätt, liksom sker i fråga om driftbidraget till bl. a. verkstäder för skyddad sysselsättning, tillses att bidragsgivningen inte otillbörligt påverkar prissättningen på de produkter som tillverkas vid stödföretagen.

I likhet med vad som har förordats i promemorian anser jag vidare att driftbidrag i princip inte bör utgå under den varseltid som skall iaktas enligt gällande överenskommelser härom. Eftersom det i en konkursituation kan uppstå konflikt mellan å ena sidan gällande varselöverenskommelse och å andra sidan konkurslagen bör det emellertid finnas möjlighet att i undantagsfall bevilja bidrag även för period som ligger inom varseltid, dock inte retroaktivt. Bidrag som utgår under varseltid bör alltid förenas med återbetalningskyldighet.

Enligt promemoriaförslaget skall bidragsgivningen omfatta endast företag som vid konkurs- eller likvidationstillfället hade lägst 100 anställda. I undantagsfall, när ett företag har synnerlig betydelse för arbetsmarknaden på en ort, föreslås dock detta villkor kunna efterges. Mot denna begränsning av kretsen bidragsberättigade företag har flertalet remissinstanser rest invändningar och förordat att bidrag normalt skall kunna beviljas även till företag med mindre antal anställda eller att begränsningen i fråga om företagsstorlek skall helt utgå. Med anledning av dessa remissyttranden vill jag erinra om att det föreslagna bidraget är avsett att utgöra ett komplement till de medel som arbetsmarknadsorganen redan förfogar över. Bidraget är således avsett att användas endast när dessa medel inte är tillräckliga. I allmänhet torde arbetsförmedlingen redan nu vara rustad att med kort rådrum ordna för de anställda vid nedläggning av företag som har endast ett mindre antal anställda.

Å andra sidan kan jag emellertid biträda remisskritiken på denna punkt så till vida som också jag anser att den föreslagna gränsen generellt synes väl hög. Jag förordar därför att bidrag i regel skall kunna utgå till företag som har lägst 50 anställda, inkl. företagsledning. Därjämte bör i överensstämmelse med vad som har föreslagits i promemorian bidrag i undantagsfall kunna utgå även om denna generella gräns inte är uppnådd.

I anslutning till vad som har framhållits i promemorian vill jag i likhet med LO understryka betydelsen av att eventuell koncerntillhörighet beaktas vid bidragsprövningen.

Som redovisats i promemorian har det i ett par fall förekommit att AMS har arrenderat en industriell anläggning för att ge arbetsmarknadsorganen erforderlig tid för att förmedla nya anställningar eller överväga andra åtgärder för de anställdas framtida sysselsättning. Utredningen rörande ökad anställningstrygghet m. m. har påpekat att sådant företagsarrende innebär åtskilliga problem av arbetsrättslig art. Av hänsyn bl. a. härtill bör arrende av företag liksom hittills komma i fråga bara i rena undantagsfall, när prövningen i det enskilda fallet visar att det föreligger synnerliga skäl att välja denna form att åstadkomma ökat rådrum.

Jag förordar i enlighet med promemorieförslaget i denna del, som har lämnats utan erinran av en stor majoritet bland remissinstanserna, att beslut om bidrag under försökstiden skall ankomma på AMS, medan det skall vara en uppgift för länsarbetsnämnden att betala ut bidrag och att följa upp verksamhetens utveckling i företag som har beviljats bidrag. Det bör således ankomma på länsarbetsnämnden att pröva frågan, om bidrag skall betalas ut redan i anslutning till löneutbetalningarna i företaget. Det ankommer på Kungl. Maj:t att utfärda de närmare bestämmelser för verksamheten som kan behövas, varvid vissa av mig här inte berörda frågor, som har tagits upp i promemorian eller i remissyttrandena, bör övervägas ytterligare.

Den föreslagna bidragsgivningen förutsätter, som tidigare har nämnts, att länsarbetsnämnden får obegränsad insyn i företaget och därigenom får möjlighet att utöva kontroll över verksamhetens bedrivande. Som några remissinstanser har anfört anser jag det naturligt att den företagsekonomiska sakkunskap som finns företrädd hos företagareföreningarna anlitas vid kontrollen, när det anses lämpligt och erforderligt. Jag förutsätter också att arbetsmarknadsorganen bedriver verksamheten i nära samråd med olika regionala organ, främst länsstyrelserna, så att behovet av samordning med andra samhällsliga engagemang och med statens fiskala verksamhet blir tillgodosett. Det är vidare naturligt, som bl. a. LO och TCO har framhållit, att berörda fackliga organisations synpunkter beaktas vid prövningen av frågor som har samband med den här föreslagna bidragsverksamheten.

Kostnaderna för den förordade försöksverksamheten har angetts till uppskattningsvis 5 milj. kr. för år vilket beräknas motsvara sysselsättning av ca 1 000 personer under sex månader. Beräkningen av medelsbehovet föranleder ingen erinran från min sida. Jag förordar att medel för ändamålet under budgetåret 1972/73 får tas i anspråk från det föreslagna anslaget Sysselsättningsskapande åtgärder för arbetslösa. Någon omräkning av anslaget med anledning härav erfordras enligt min bedömning inte.

Under åberopande av det anförda hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att godkänna de riktlinjer för statligt stöd för tidsbegränsad fortsatt drift vid nedläggningshotade företag som jag har förordat, att tillämpas fr. o. m. budgetåret 1972/73.

Med bifall till vad föredraganden sålunda med instämmande av statsrådets övriga ledamöter hemställt förordnar Hans Maj:t Konungen att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:
Britta Gyllensten

